

Pitäjänpäivänä 11. 7. seurasi ohjelmaa museon pihalla tuhatkunta henkeä.
Valok. Sisko Pesonen.

vaitakunnalliset kotiseutupäivät pidettiin Torniossa 7.—8. 8. Retkiä tehtiin mm. Ruotsin puolelle. Päivillä oli jälleen vahva somerolaisedustus, viisi henkeä. Tässä Kyllikki Kujanpää (toinen vas.) ja Pekka Salminen Luulajan Cammelstadissa, joka on kokonainen museoalueeksi rauhoitettu kylä kirkkoineen ja kirkkotupineen.
Valok. T. Horila 8. 8. 71

Somero – Seuran kesä 1971

Jokakesäinen kotiseuturetki tehtiin Jokioisiin 13. 6. Mukana oli n. 170 henkeä. Tässä tutustutaan kartanon puistossa torpparipatsaaseen, jota esitteli agronomi Kalevi Rinta-Panttila.
Valok. Sisko Pesonen.

Hämeen Heimoliiton museoretkeily Lammilla, Tuuloksessa ja Hauholla 20. 5. 1971. Aila Talonen Hauholla Skytten aukiolla.
Valok. T. Horila.

Unto Rämö (oik.) ja Helmo Frankberg korjasivat museon tuulimyllyn siivet ja käsittelivät lajituksen koko lautarakennelman lahonsuoja-aineella. He nostivat myös eräitä museon painuneita piharakennuksia ja uusivat lahonneita multahirsiiä.
Valok. Sisko Pesonen 6. 9. 71

Herra Petterin seikkailut

Jussi Suhonen

Jokioisten ruukin rippikirjat kertovat, että vasa-raseppä Olof Skräck muutti Jokioisten ruukilta v. 1809 Somerolle Lahden kartanon Björkbackan torppaan — nykyiseen kotitorppaani. Olofin poika Petter nai 1816 Jokioisten Haapaniemen Laurilan tytären Evan ja jatkoi torpan pitoa.

Perimätieto on säilyttänyt paljon tarinaa Petteristä. Kotonaan hänellä oli viinabisnes: valmistus ja myynti hoidettiin torpasta käsin. Myyjänä hän sakkojen pelossa oli varovainen: Ison uunin päällä sijaitsi viinavarasto. Sen seinässä oli pieni räppänä. Ostaja avasi räppänen ulkoapain ja ilmoitti asiansa. Pulla annettiin reiästä ja rahat samaa tletä. Ostaja ja myyjä eivät edes nähneet toisiaan.

Viinamäen miehiä oli Petteri itsekin. Petterin lähiympäristöä harmitti miehen jatkuva renttuilu, ja hänelle päätettiin antaa salaa juomahimosta parantavaa lääkettä. Petteri sai viinastavieroittamiskuurin: hänet pakotettiin juomaan ruumisviinaa! Sen resepti oli seuraavaa: Kuolleen ihmisen suuhun kaadettiin viinaa ja se valutettiin ulos kääntämällä ruumiin suu alaspäin. Tästä ruumisviinasta annettiin nyt juopolle ryyppy ja toivottiin retkullun loppuvan.

Mutta poppakonstit eivät tehonneet Petteriin. Kerran taas hän ryyppäsi niin armottomasti, että viina rupesti palamaan hänen sisuksissaan: sininen savu jo nousi suusta. Tuskissaan Petteri kleriskell lattialla. Paikalle haettiin äkkiä vanha Maija, joka hallitsi kansanomaisen lääkintätaidon. Maija nosti

helmuksiaan, kyykistyi ja laski pissaukset Petterin savuavaan suuhun. »Tulipalo» sammui ja Petteri tervehtyi.

Petterillä oli hurja luonto. Tammelan tuomio-kunnan käräjäpöytäkirjojen selailija havaitsee kauhukseen, että Petteri oli tappelussa v. 1821 surmannut torppari Henric Häggin Tammelan pitäjän Huhdin kylästä. Miesmurhasta hänet tuomittiin 40 pariin raippoja sekä elinikäiseen pakkotyöhön Suomenlinnaan.

Vankilassa Petteri käyttäytyi siivosti. Kahden-toista vuoden »lusimisen» jälkeen hänet vapautettiin 1833; Petteri ei kuitenkaan palannut enää Somerolle kotitorppaansa, sillä siellä isännän vankilavuosien aikana renki Kalle Wikstedt oli hoitanut monipuolisesti talon isännöyttä — lisännyt Evan lapsilukuakin. Aisankannattajaksi Petteri ei siis ruvennut, vaan muutti Pietariin ja otti mukaansa molemmat omat tyttärensä, Eva Lisan ja Justinan.

Petterin Eva Lisa -tytär menestyi hyvin Venäjällä: hän pääsi naimisiin tsaarin ratsuväen kenraalin Sevekin kanssa. Miten torpan tyttö sai päähenkilön roolin tällaisessa tuhkimotarinessa, ei ole tarkemmin tiedossa. Eva Lisan komeat hopeiset kaulaketjut ovat kulkeutuneet Venäjältä takaisin Somerolle — ne omistaa hänen kaukainen sukulaisensa Raija Helminen.

Björkbackan torppaa emännöi nykyisin Petterin valmon Evan ja hänen renkinsä Kallen jälkeläisten jälkeläinen — vaimoni Sylvi.

tiin suurin röykkiöihin. Hakkuuvälineinä oli sepäntekoiset kirveet. Polkkihakkuukirves oli leveäteräinen ja ohut, halkalsukirves taas pitkä ja paksu. »Siinä tarttee olla soukka lapa ja illo», sanottiin siihen aikaan. Sahana käytettiin kaarisahaa: yhdestä puusta olevaa kaarta, johon kiinnitettiin sahan »plari».

Hakkuumiehiä olivat kaikki torpan miehet, mutta isäntä teki suurimman työn. Ihmetellä täytyy, mistä aikaa riitti, kun torpassakin oli tehtävä tarvittavat työt ja kartanoon torpan verotyöt.

Puitten kuivuttua alkoi kasken poltto. Sytytyksen alkuvaihe oli hankala, mutta liekkien suuren-

Pikku Matit ja Maijat leikkiessään hiekkalaatikon reunalla ovat hyvin varmoja tulevaisuudestaan. Heistä tulee avaruuslentäjiä, veturinkuljettajia, laulajattaria. Esikuvana on tavallisesti jokin ns. sankariammatti, mahdollisesti isän tai äidin ammatti. Kuitenkin län karttuessa varmuus tulevaisuudesta häviää. Koulun päättymisen lähestyessä nuoria alkaa askarruttaa ajatus yhteiskuntaan sijoittumisesta. Toivottavasti ajoissa on huomattu, että kilpailu kaikkiin ammattiin valmistaviin oppilaitoksiin on erittäin kireä. Kilpailutilanteen koululaiset kokevat raskaana taakkana, joka lisää huomattavasti ammatinvalintaan liittyviä huolia.

Kun nuori suunnittelee tulevaa ammattiaan, hän tarvitsee monenlaisia tietoja. Tavoitteena olisi, että jokainen löytäisi kykyjään vastaavan ammatin. Sattumanvaraisia valintoja olisi syytä vähentää, sillä ne merkitsevät usein hukkaan kuluneita vuosia, tyytymättömyyttä ja näin ollen tappiota sekä nuorelle itselleen että yhteiskunnalle. Näistä syistä valtio on järjestänyt ammatinvalinnanohjauksen, jonka antamaa apua jokainen iästä ja koulutuksesta riippumatta voi käyttää hyväkseen.

Ammatinvalinnanohjaus on Suomessa uusi palvelumuoto. Se kohdistuu varsin monelle taholle. Tässä kuitenkin käsittelen vain keskikoulun viimeisellä luokalla annettavaa ohjausta. Ensin kuitenkin muutama sana kyseisen alan organisaatiosta. Koko maassa on yksitoista piiritoimistoa, joiden alaisina toimii useita paikallistoimistoja. Somero kuuluu Turun piiriin ja Salon paikallistoimiston alueeseen. Kuten edellä mainittiin, ammatinvalinnanohjaus on jokaisen käytettävissä. Tämä merkitsee mm. sitä, että jokainen somerolainen koulutuksesta riippumatta voi näissä asioissa kääntyä vuonna 1969 perustetun Salon paikallistoimiston (Kirkkokatu 1, ammatinvalinnanohjaaja maisteri Marjatta Majuri) puoleen. Samassa paikassa toimii myös nuorisotyönvälitys, josta alle 18-vuotiaat voivat tarvittaessa tiedustella työ- tai harjoittelupaikkoja. Samoin toimistossa on erityinen lukusoppi, jossa on saatavilla kaikki Suomessa ilmestyvä ammatinvalintaan liittyvä kirjallisuus, esim. tuoreimmat tiedot eri koulutusmahdollisuuksista (kansakoulun, keskikoulun sekä yo-tutkinnon pohjalta). Kaikki

”Mikä sinusta isona tulee?”

Marja Rauhaniemi

palvelut ammatinvalinnanohjaustoimistossa ovat maksuttomia. Somerolaiset eivät tähän mennessä ole kovinkaan paljon asioineet toimistossa. Suositelen asenteenmuutosta: ongelmista kannattaa keskustella ohjaajan kanssa.

Keskikoulun viimeisellä luokalla annettava ammatinvalinnanohjaus muodostuu oppitunneista sekä henkilökohtaisesta ohjauksesta. Oppitunteja on yksi viikossa ja näistä huolehtii yhdysopettaja. Henkilökohtaiseen ohjaukseen kuuluu haastatteluja, erilaisia testejä, kyselylomakkeita ja ohjauskeskusteluja. Nämä kuuluvat ammatinvalinnanohjaajan tehtäviin. Oppituntien tärkeimpänä tehtävänä on tietojen antaminen eri ammateista, koulutusteista, työmarkkinoista, rahoituskysymyksistä. Suurena vaikeutena on pieni tuntimäärä ja melko niukka lähdekirjallisuus. Asiantuntijaesitelmiä yritetään järjestää mahdollisuuksien mukaan. Käytettävissä on myös jonkin verran rainoja ja toivottavasti tänä lukuvuotena elokuvia.

Henkilökohtaisen ohjauksen avulla pyritään antamaan oppilaalle tietoja hänestä itsestään: taipumuksista, soveltuvuudesta eri aloille, persoonallisista ominaisuuksista. Tämä tiedonjako tapahtuu vain silloin, kun oppilas sitä itse haluaa. Oppitunnit sen sijaan ovat pakollisia ja oppiaine lasketaan lukuaineeksi. Ohjauksen tavoitteena on, että oppilas pystyisi muodostamaan realistisia ammattitoiveita.

Ammatinvalinnanohjaus on täysin luottamuksellista. Saadut tiedot jäävät vain ohjaajan käyttöön. On myös syytä huomata, että ammatinvalinnanohjaus ei millään tavoin rajoita ihmisen valinnan vapautta, koska ohjaus on luonteeltaan opastavaa ja neuvovaa, ei missään muodossa määräävää. Usein odotetaan ohjaukselta, että sen avulla saadaan selville jokin tietty ammatti, johon sitten on mahdollisuus valmistua. Näin ei suinkaan ole, vaan useimmiten osoitetaan useita ammattialoja, joihin taipumukset viittaavat. Onhan onnekasta todeta, että meillä on vielä useita vaihtoehtoja myös ammatinvalinnassa. Jokaisen nuoren on viime kädessä itse päätettävä saamansa informaation perusteella, mitä tietä lähtee kulkemaan. »Teit' isäin astumaan» ei nykyaikana ole niin itsestään selvää kuin ennen.

Kaskisavuja

Voitto Ollonqvist

Korvenraivaajana tunnettu Kustaa Palin oli ahkera kaskenkaataja. Vuosisadan vaihteessa hän kaatoi paikkakunnan viimeisen kasken Hirsjärven kartanon Puistonmäessä. Kaskipaikan valitsi kartanon »vouri», Rouvin Jussi. Kaskimaaksi annettiin noin hehtaarin suuruinen alue. Tästä ei tarvinnut maksaa kartanoon veroa, vaikka kaikki muut maat ja metsät olivatkin verollisia. Palin oli kartanonherran, Englundin, kirjoissa sellainen »hyvä tolppari». Tämä saattoi olla yksi syy kaskialueitten saamiseen.

Kevättalvella alkoi puitten kaato. Kaikki puut kaadettiin, niin suuret kuin pienetkin. Puut kasat-

Vanhakin nyt nuortuu

Pekka Taipale

Vanhusten sairaudet monine erikoispiirteineen ovat olleet viime vuosina lisääntyvän mielenkiinnon kohteena, samoin heidän terveydenhoitoonsa ongelmat. Vanhuksen fyysinen suorituskyky on riippuvainen siitä, missä määrin hän on elämänsä aikana 'treenaantunut', joutunut harjoittamaan lihaksiaan ja harrastanut liikuntaa. Yksipuolinen, vain tiettyihin lihaksiin kohdistunut rasitus ei sinänsä riitä kunnon takeeksi. Miehuusvuosinaan fyysisesti hyvin harjaantunut ihminen osoittautuu rasituskokeessa suorituskyvyltään noin 10 vuotta harjaantumaton 'nuoremmaksi'. Fyysistä kuntoa voidaan harjoittelemalla parantaa aina 60 ikävuoteen saakka. Tämän jälkeen voidaan suorituskykyä jatkuvalla harjoituksella pitää jopa entisellä tasolla.

Liikunta tehostaa monia elintärkeitä toimintoja. Vaikutus kohdistuu välittömästi lihaksistoon, niveeliin ja verenkiertoelimiin, mutta myöskin keuhkoihin, joiden hapenotto-kyky län mukana heikkenee ja jotka vaativat tehostettua tuuletusta. Liikunta vaikuttaa myös suolen toimintaan sekä estää virtsateiden tulehduksia. Luuston haurastumista havaitaan ensiksi vähäkäyttöisissä tai täysin liikkumattomina pysyneissä luissa. Tämän vuoksi on tärkeää, että täysin liikkumattomien raajoja liikutellaan ja heidän asentoaan vaihdetaan säännöllisesti.

Liikunnan merkitystä korostaessani en sulkaan halua yllyttää Someron vanhuksia kylmiltään kilpasille Kangasniemen tai Väättäisen kanssa. Harjoituksen tulee olla säännöllistä, monipuolista eikä liian rasittavaa. Monelle heikkokuntoiselle ikäihmiselle on kävelylenkki pöydän ympäri jo voi-

mien rajoilla. Sitkeästi harjoitellen hän ehkä muutamana viikoksi kuluttaa kiertää pöydän kahdesti. Silloin on harjoittelu jo tuottanut tuloksen.

Yksipuolinen ravinto voi johtaa sairauksiin. Hampaattomuuden tai viallisten hampaiden takia ravinto voi olla yksipuolisesti hiilihydraattipitoista, ja tärkeät valkuaisaineet jäävät liian vähälle. Perunan osuus ruokavaliossa on yleensä liian suuri. Valkuaisaineita on saatavissa mm. maitotuotteista. Useinkin vähähappoisuuteen taipuvaisille vanhuksille on piimä monasti mieluisampaa nautittavaa kuin malto. Liha ja maksa ovat hyviä valkuaisaineitten antajia, mutta valitettavasti hinnaltaan monille liian kalliita. Kalaa käytämme liian vähän. Se on ravintoarvoltaan lihaan verrattavaa ja useinkin vanhuksille helpommin syötävää. Vihanneksia ja juurikkaita pitävät monet nuoremmatkin omaksi vahingokseen paremmin karjalle kuin ihmisille sopivina.

Ylipaino on terveydelle vahingollista. Se on useinkin yksipuolisesti hiilihydraatteja ja rasvaa sisältävän ruokavallion, väärin ruokailutottumusten ja puutteellisen liikunnan summa. Liikakillot merkitsevät turhaa rasitusta niin verenkierto- kuin liikuntaelimillekin.

Vanhuuteen liittyy usein yksinäisyyttä ja vieraantumista muista ihmisistä, samalla myöskin tarpeettomuuden, turvattomuuden ja avuttomuuden tunnetta. Vanhus — kuten me muutkin — tarvitsee henkistä tukea ja rohkaisua. Ikäihmisiltä meillä on myöskin saamista: arvokasta elämäkokemusta. Jouluna vanhuksien ongelmat helpoimmin tulevat mieleen. Ei olisi pahitteeksi, vaikka muistaisimme niitä joskus juhannuksenakin. Ja muulloinkin.

nuttua alkoivat puut kuivua ja palaa. Kaskenpoltossa olivat myös naiset mukana. He kantoivat pieniä puita ja risuja kasaan. Polttajilla oli vääräpäiset koukut, joihin kiinnitettiin vahvat varret. Koukuilla vedettiin suurimmat puut kasapäihin ja kangeittiin ne tuhasta ylös. Koukusta sanottiin: »Sen tartti olla semmonen vahva kalju.» Kyseinen vaihe kaskenpoltossa oli kaskenvierto. Suuria puita ikään kuin vieritettiin yhteen palamaan. Jos oli oikein suuria puita, ne työnnettiin syrjään ja hakattiin kakluunin puiksi. Kaskea poltettiin yhtä mittaa yötä päivää; se oli raskasta työtä. Savua, pölyä, kuumuutta ja hiekeä oli joka puolella.

Palinin kaski kesti polttaa neljä vuorokautta. Tuhkan annettiin jäähtyä muutamana viikoksi. Se ta-soiteltiin paksuista kasoista ohuempiin paikkoihin. Tämän jälkeen otettiin jyväväkka kainaloon ja aloitettiin kylvö. Jyvät kylvettiin tasaisesti joka paikkaan. Kierrettiin kaikki kivien ympärökset ja kolot, joissa vain oli tuhkaa. Siemenet sekoitettiin kaskisahroilla, jotka oli tehty juuri kaskeamista varten. Näissä sahroissa oli muutamana sentin leveä rautapiikki, joka sopi melkein joka paikkaan.

Someron museon luhti

Tapio Horila

Ei uskoisi, mutta niin vain on, että Someron museolle koitui hyödyksi se, kun Someron Linja Oy:n yksi bussi ajoi 1950-luvun alkuvuosina Helsingin linjaansa Kuusjoenperän kautta. Käydessäni kesäisin perheeni kesäasunnolla Karjalohjalla jouduin käyttämään tuota autoa, koska mitään lyhempää linjaa Karjalohjalle ei ollut. Kuusjoenperässä osui katseeni kerta toisensa jälkeen Yliharmin kaunisluotoiseen, maalaamattomaan luhitirakennukseen, koska se sijaitsi lähellä maantietä ja koska sellaiset luhdit jo siihen aikaan alkoivat olla harvinaisia. Kun siis kesällä 1955 Someron museon tontille alettiin pystyttää Riutan torpan päärakennusta ja tuli ajankohtaiseksi löytää myös muita piharakennuksia, tuli ensimmäiseksi mieleeni Yliharmin luhti, mikä tuskin olisi tapahtunut ilman ylämainittuja linja-automatkoja. Ehkä luhti ennen pitkää olisi löytynyt muutenkin, mutta nyt säästettiin ainakin vaivalloisista etsintäretkistä, jollaiset edelsivät eräiden muiden museomme rakennusten löytymistä.

Elokuun 7. päivänä 1955 ajoimme museon rakennustoimikunnan puheenjohtajan Paul Kilpelän kanssa Kuusjoenperän Yliharmille. Luhti tarkas-

Ruis iti kyllä sateisena syksynä, vaikka se jäikin tuhkan pinnalle. Sahrojen vetäjähevonen sai olla vähän laiska, jotta se seisahti heti kun sahra otti kiinni kantoihin tai kiviin. Hevosesta sanottiin: »Sen tarvitti olla semmone junnaaja.»

Ruis talvehti kaskessa hyvin. Palinin kaikki kasket olivat erittäin satoisia. Sellainen oli tämä Puiston kaskikin.

Elo leikattiin sirpillä. Näin saatiin leikatuksi kivien ympärökset ja mättäät hyvin tarkasti. Kaikki otettiin talteen. Elopellolla hyöri jälleen talon koko väki. Naiset myöskin niittivät ja sitoivat lyhteitä. Ne lapset, jotka eivät voineet sitoa, velvät jalallisia kuhilamiehelle. Naapureita haettiin elotalkoihin.

Jalalliset ajettiin pois korkeaketaraisella reellä, joka valmistettiin juuri tätä ajoa varten. Tällä reellä oli hyvä liikkua kivien ja kantojen yli. Palin ajoi nämä rukit Aholan riiheen, joka oli lähinnä. Matkaa kertyi silti pari kilometriä. Riiehessä ruis pultiin. Näin kaskesta saatu sato oli korjussa ja se myytiin Forssaan tai Karkkilaan. Kaskimaa jäi autioksi ja tyhjäksi oman onnensa nojaan. Syrjässä olevat puut siemensivät siihen: uusi puusto alkoi kasvaa.

tettiin ja havaittiin siirtokelpoiseksi. Kauppa kävi nopeasti, hinnaksi sovittiin 25.000 vmk. Talon isäntä Onni Yliharmi kertoi, että luhti oli jo saanut purkutuomion, jota ei muiden töiden vuoksi ollut ehditty vielä toteuttaa. Näin rakennus tuli viime tingassa pelastetuksi Someron museolle (samoin kuin Ollilan kylän Heikkilän aittakin, joka oli jo päätetty panna polttopuiksi, ennen kuin se lahjoitettiin museoille).

Kuusjoenperän asutus on ikivanhaa. Niinpä meille näytettiin Yliharmilla arkistoneuvos Aulis Ojan laatimaa selvitystä tilan omistajista, joista ensimmäinen merkintä oli vuodelta 1540. Pidemmälle eivät kirjalliset lähteet ulotu. Onni Yliharmi on isäntien luettelossa kolmastoista. Mainittakoon, että Yliharmille on tuotu lukuisia emäntiä Some-rolta. Viimeksi Onni Yliharmin isällä Aadolf Heikinpojalla ehti olla kaksi vaimoa, joista edellinen, Edla Vilhelmiina Mikkelin tytär, oli Kerkolan Ali-Kurjelta ja jälkimmäinen, Karoliina Joosentytär, Kerkolan Kalliolasta. Onni Yliharmin vahva some-rolainen verenperintö vaikutti varmaan siihen, että hän mielihyvin luovutti sukutalonsa vanhan luhdin Someron museoon.

Naapurukset Yli- ja Aliharmi ovat aikoinaan kuuluneet samaan Harmin taloon. Itse kylä on sijainnut ennen ns. Vanhankylän notkossa, mistä se on siirretty nykyiselle korkeammalle paikalle.

Yliharmin luhti ostopälvänä alkuperäisellä paikallaan Kuusjoenperässä. Raput jouduttiin Somerolla siirtämään luhdinsolan vasempaan päähän jauhopuarin kohdalle, koska tämä pää tuli museossa lähemmäksi asuinrakennusta. Henkilöistä valkohattuinen on silloinen kauppias Paul Kilpelä.

Valok. kirjoittaja 7. 8. 1955.

Muuton yhteydessä siirrettiin perimätiedon mukaan myös Yliharmin luhti. Muutto on yllämainitun Aadolf Heikinpojan (1859—1942) ja tämän vanhempien veljien kertoman mukaan tapahtunut ennen heidän syntymäänsä, siis ennen 1850-lukua. On säilynyt toinenkin perimätieto, jonka avulla luhdille voidaan hahmotella minimi-ikä. Aadolf Heikinpojalla oli sisarpuoli Eeva Kaisa Heikintytär, joka oli syntynyt 1830. Yliharmin pihassa oli vanha koi-vu, jonka Eeva Kaisa oli kertonut pikkutyttönsä istuttaneensa ja maininnut samalla, että luhti oli jo silloin ollut olemassa. Luhti oli nykyisen Yliharmin talon pihalla siis viimeistään v:n 1840 vaiheilla, mutta on todennäköisesti jo aikaisemmin rakennettu, nurkkien salvostyylistä päätellen tuskin kuitenkaan ennen 1800-lukua.

Rakennuksessa on ollut maloilla peitetty tuohikatto, joka on purettu 1910-luvulla ja tilalle tehty pärekatto.

Ostettaessa luhti oli jo miltei tyhjiällä, mutta Onni Yliharmi muisti tarkkaan, mihin tarkoitukseen rakennuksen kutakin huonetta hänen nuoruutenaikanaan oli käytetty ja miten ne oli sisustettu. Ulkorakennusten sisustus ja käyttö on tuskin ollut niin perinteistä kuin asuinrakennusten, vaan lienee jonkin verran vaihdellut taloittain. Koska pyrimme myös ulkorakennusten sisustuksessa luotettavuuteen, pidimme kuitenkin tärkeänä, että oli olemas-

sa jokin malli. Luhdin sisustukseen saatiin malli Onni Yliharmin selostuksesta, joka vielä varmen-nettiin sisustuspiirroksella. Tätä noudatettiin mahdollisimman tarkkaan, kun luhdia seuraavana kesänä kalustettiin.

Yliharmin luhti on länsisuomalaiseen tapaan pitkulainen, kaksikerroksinen rakennus (pituus n. 8 m, harjakorkeus n. 5 m). Yläkertaan kuuluu ulkoneva sola, johon johtavat rappuset. Solasta päästään kahteen yläkerran huoneeseen: etuluhtiin ja takaluhtiin. Etuluhdissa oli orsia, joihin ripustettiin pitovaatteita ja Onni Yliharmin lapsuuden aikana jo lakana- ja pyyhlinäkan-kaitakin. Alunperin myös etuluhdissa oli ollut kiinteä sänky, jossa »vanhempina aikoina» olivat kesäisin nukkuneet miehet. Myöhemmin sänky purettiin. Takaluhti oli Yliharmilla varsinaisesti naisten kesäinen nukkumapaikka, jossa oli kaksi sänkyä. Kummassakin luhdissa oli vaatteiden säilytystä varten myös arkku.

Elis Eloranta aloittelee Yliharmin luhdin kattamista Valok. kirjoittaja 25. 8. 1956.

Alakerrassa on samoin kaksi huonetta, joita nimettiin puareiksi. Jauhopuuri on vasemmanpuoleinen. Sen sisustukseen kuului suuria tiinuja, joissa säilytettiin eläinten jauhoja. Lisäksi huoneessa oli tyhjiä säkkejä. Seinillä riippui pellavanpuhdistusvälineitä, kuten loukkuja, kiihto- ja häkylöitä. Myös kaljakuurna säilytettiin jauhopuarissa.

Ralli se on minun rattoni

Hannu Valtaharju

Suurin ja huomattavin vuotuinen rallitapahtuma maassamme on Jyväskylän Suurajot. Se on koko kilpailukauden huipentuma, jonka eteen nähdään vaivaa enemmän kuin mihinkään muuhun ralliin vuoden aikana. Kilpailukoneistossa on 4500 toimitsijaa, jotka takaavat sekä kilpailijoille että katselijoille jännittävän ja täysipainoisen vauhtiottelun. Oman lisävärinsä tapahtumaan antavat ulkomaiset autojoukkueet, jotka vuosittain yhä uudelleen saapuvat maahamme taistelemaan ralliparhaimmistomme kanssa sekunneista tämän »Tuhansien Järvien Rallimme» pikataipaleille. Koko vuosiloma uhrataan tähän yhteen ralliin ja yritetään siten taata mahdollisimman hyvä sijoitus. Jyväskylän Suurajojen sorataipaleet tarjoavat vaativan mutta mielenkiintoisen kilpailureitin, missä kunto ja kestävyys asetetaan kovalle koetukselle. On hyppyjä, töppänoita, mutkia ja kaarteita, joista yritetään selviytyä hurjalla ratinväännöllä, salamanopealla reaktiokyvyllä ja jo hankitulla ajorutiinilla. Ulkomaalaisten keskuudessa on tämä rallimme syystä kyllä ristittykin uudelleen »tuhansien hyppyjen ralliksi». Tässä rallissa »lentävät suomalaiset» Mäkinen, Mikkola, Lampinen ja Aaltonen näyttävät taitonsa, sillä vain kolme kertaa kahdenkymmenen vuoden aikana on voitto mennyt ulkomaille.

Vastakohtana kesäiselle Jyväskylän Suurajolle on talvinen Tunturiralli. Se on maailman kovimpiin kuuluva taiviralli, joka ajetaan Lapissa arktisissa olosuhteissa ja jonka vertaista on vaikeata löytää. Tunturiralli on toinen kansainvälistä mainetta saavuttanut rallimme, ja se kerää joka vuosi runsaasti ulkomaisia osanottajia, joita viehättävät nimenomaan nämä ainutlaatuiset ajo-olosuhteet. Tunturiralli on paitsi kova autokilpailu myös suuri seikkailu. Luonnon asettamat vastukset eivät yllätä. Luonto saattaa muuttaa olosuhteet ja lämpötilan ajon aikana täysin ennalta arvaamattomiksi. Noin kolmentuhannen kilometrin pituisen kilpailureitin aikana nähdään koko Lappi ja koetaan, miltä tuntuu ajaa rallia metrin korkuisten hankien keskellä alueilla, joilla vain porot, sudet ja karhut asuvat. Siellä ei vauhdikkaankaan ulosajo yleensä aiheuta kilpailusta luopumista, vaan tehokkaan lapioinnin jälkeen auto nostetaan uudestaan tielle ja matkaa jatketaan yhtä kokemusta rikkaampana. Kova pakkanen sekä ankea ja asumaton erämaa antavat kyllä tarvittavaa lisävauhtia lapionheilutukseen. Toverihenki kilpailijoiden keskuudessa on näillä erämaataipaleilla vertaansa vailla, eikä ole epäilystäkään pysäyttämistä ja puiaa joutuneen ajotoverin auttamisesta vaikka keskellä kovaa sekkuntikamppailua.

Reitin »etukäteisnuotitus» kuuluu harjoitusohjelmaan. Reitti julkaistaan parisen viikkoa ennen kilpailua ja sen jälkeen alkaa armoton yötä päivää jatkuva pikataipaleitten kiertäminen. Tänä aikana kertyy ajokilometrejä n. 9000, sillä vasta onnistunut nuotitus muodostaa kunnollisen lähtökohdan itse kilpailulle. Nuottien eli ajo-ohjeiden avulla pyritään ajon aikana paikallistamaan pikataipaleilla jo ennakolta pahat hypyt, kurvit ja hyppyrit. Pyrkimyksenä on säilyttää suurin mahdollinen nopeus taipaleen jokaisessa kohdassa. Nuottiohjeiden tulee olla mahdollisimman tarkat, sillä pienikin virhe tai liian myöhään huudettu mutka saattavat aiheuttaa pahankin ulosajon. Ajon aikana välittyvät kartanlukijan lukemina kypärämikrofonien kautta nuotit kuljettajalle, sillä ajon aiheuttama rytinä ja ryske auton sisällä moottorin äänen säestämänä tekisi kuuluvuuden ilman lisälaitteita mahdottomaksi.

Sillä aikaa kun kilpailijat valmistautuvat reitille, työskentelevät mekaanikot ja virittäjät kuumeisesti kilpa-ajokin kunnostamiseksi. Viimeisiä uutuuksia ja parannuksia kokeillaan ja sovelletaan moottorin, korin ja alustan kestävyysn, nopeuden ja parhaiden ajo-ominaisuuksien maksimoimiseksi. Ralliauto on rakennettu paitsi nopeaksi, myös kestäväksi. Pakollisiin turvalaitteisiin kuuluvat tukikaari, turvavyöt ja suojakypärät. Autot rakennetaan tarkkojen luokittelutodistusten sallimis-sa rajoissa ja ne luokitellaan joko ykkös- tai kak-kosryhmään virityskorkeuden mukaisesti. Nämä samat mekaanikot seuraavat sitten koko kilpailun ajan huoltoautoillaan kilpailijoita ja antavat tarvittaessa apua.

Ralliautoilulla on huomattava mainosarvo eri automerkkien valmistajille ja maahantuoille. Niinpä osa autotehtaista osallistuu aktiivisesti kilpailutoimintaan ja sen tukemiseen paitsi testataks- seen automerkkejään myös lisätäkseen menek-kiään. Suurilla autotehtaila on omat tehdas-ajajansa, joiden kilpailukustannukset sekä palkat tehdas maksaa. Sen lisäksi pyritään avustamaan mahdollisuuksien mukaan myös kyvykkäitä yksi-tyiskuljettajia. Suomessakin toimii tällä hetkellä kolme kilpatallia, joiden joukkueisiin kuuluu yhteensä viisitoista ajajaa. Joukkueisiin pääsemisek-si käydään kuljettajien kesken ankaraa sekuntikamppailua vuoden aikana rallipoluilla, sillä mer-kitseähän talliajajien kaartiin kuuluminen paitsi mainetta, myös melkoista huojoennusta henkilökoh-taiseen rallibudjettiin. Ralliturhella ei siis ole pelk-kä yksityisten autourhellua harrastavien urheilula-ji, vaan kilparadollta ja ralleista saadut kokemuk-set käytetään hyväksi uusia autoja suunniteltaessa.

Riistamiehet

Eero Järvinen

Kaukana ovat ne ajat, jolloin asukkaiden toimeentulo täällä etelässä oli riippuvainen metsästysonnesta. Vaikka nykyajan ihminen ei enää tarvitse riistaa jokapäiväisen toimeentulonsa pitimeksi, on riistalla — nyt virkistysmielessä — edelleen suuri merkitys. Vaikka elintasomme ei ole hitustakaan riippuvainen saaliin määrästä, riistakantamme on kuitenkin jatkuvasti vähentynyt. Onko meistä hyvinvointiajan metsästäjistä tullut eläinten tuhoajia, samalla kun olemme itsellemme saaneet ampumisen antamaa nautintoa ja virkistystä? Eli laulun sanoin:

On aivan sama mihin ammut, pyssymies,
kai joku hauli osuu aina kukaties,
jos nyt sattuu, ettet sorsaa alas ammutuksi saa,
on aivan varmaa, että hauli haavoittaa.

Syy ei ole kuitenkaan yksin meissä pyssymiehissä eikä tehokkaissa »paukkurautoissa», vaan monet muut seikat, kuten riistan siirtyminen ja viljelystapojen muutokset, ovat vaikuttaneet väheneeseen. Tämä asettaa kaikille luonnon ystäville, mutta ennen kaikkea metsästäjien omatoimiselle riistanhoidolle, yhä lisääntyviä tehtäviä. Metsiemme ja peltojemme riistaeläimiä on suojeltava ja ruokittava. Eläinten olosuhteissa on myös parannettavaa, jotta tulevat sukupolvet voisivat nauttia luontoomme alkuperäisinä kuuluvista riistaeläimistä — jäniksestä, karpästä, ketusta, oravasta ja monenlaisista linnuista.

Vaikka metsämiesten asenteissa ja metsästystavoissa lienee vielä paljon korjaamisen varaa, on myönteistä kehitystä tapahtunut kuitenkin jatkuvasti. Jokainen nuori metsänkävijä saa nykyisin ensi kertaa metsälle lähtiessään paljon paremmat »eväät», kuin mitä keski-län ja sen sivuuttaneet riistamiehet ovat saaneet. Metsästäjäkokelaalta vaaditaan lain määräämä tutkinto, josta selviytyäkseen hänen on tarkoin perehdyttävä asetuksen määräyksiin. Metsästäjäutukinon suorittaneita arvioidaan nykyisin olevan noin kolmannes met-

sästäjien kokonaismäärästä. Tutkinnon tarkoituksena on kohottaa metsämiesten tasoa mm. tapaturmavaaran vähentämiseksi sekä antaa neuvoja ja ohjeita riistanhoidon edistämiseksi.

Koska viljelystapojen muutokset ovat aiheuttaneet muutoksia myös riistaeläinten ravinnon-saantiin, on riistan ruokintaan kiinnitettävä yhä enemmän huomiota. Tässä voi jokainen jahtimies, niin viljelijä kuin maata omistamatonkin, olla eläinkunnan apuna.

Someron riistanhoitoyhdistyksen alueella toimii kaikkiaan kahdeksan metsästysyhdistystä, joiden yhteinen metsästysmaiden pinta-ala on noin 31300 hehtaaria. Tämä on noin 70 prosenttia pitäjän koko maapinta-alasta. Metsästysyhdistyksissä on jäseniä 330; rauhoitusalueita on noin 1600 hehtaaria. Riistamiesten paikallisena keskuselimenä toimivan riistanhoitoyhdistyksen tehtävänä on Metsästäjien Keskusjärjestön ohjeiden mukaan toimia yhteistyössä riistanhoitopiirien kanssa metsästyksessä koskevien säännösten noudattamisen sekä riistakannan säilymisen ja lisäämisen sekä metsästyks-ammunnan kehittämisen hyväksi.

Jahtimiesten on muistettava metsästyslain tärkein määräys: metsästystä alkoon harjoitettakoon niin, että siltä on vaaraa ihmisille tai kotieläimille eikä myöskään niin, että riistalle tuotetaan kärsimystä. Varsinaisen metsästyksen tulee perustua järkevään verotukseen, sillä juuri tämä — riistanhoitotyö mukaan luettuna — luo kestävä perustan riistan lisäämiseen.

Kun jälleen olemme vastaanottamassa vuoden suurinta juhlaa, joulua, rauhan ja ilon juhlaa, niin myös meidän metsänkävijöiden tulisi muistaa sen sanoma ja merkitys. Antakaamme tänä jouluna lahja luonnolle ja sen eläimille ja tehkäämme kaikki voitavamme luonnon joulurauhan säilyttämiseksi. Lähestymässä olevat keskitalven kuukaudet ovat riistalle vuoden vaikeinta aikaa. Siksi meidän joulumielemme ei saa loppua jouluun, vaan sen tulee jatkua koko talven ajan auttaaksemme eläimiä selviytymään jälleen uuteen kevääseen.

Lihapuarissa oli kaksi lihatiinua, joissa liha säilyi suolavedessä (suolalaukassa). Tarvittiin myös tukeva lihatukki, jonka päällä liha saatettiin paloitella erityisellä lihakirveellä. Orsilla riippui palvinlihaa ja makkaroita. Lihapuarissa pidettiin vielä muitakin ruokatarvikkeita. Piisarkussa säilytettiin leivät. Kaljatynnäri oli jalkojen päällä. Maitokaapin hyllyillä oli viilipunkkia. Kun kerma oli piimäsorsalla kuorittu viiliin päältä, tarvittiin kirnua, joka sekin oli lihapuarissa.

Mv. Onni Yliharmin (vas.) ja kyytimiehenä ollut voimopettaja Usko Rantanen tarkastelevat Kuusjoenperän Yliharmin pihalla luhdissa ollutta jauhotiinua, joka myöhemmin siirrettiin Someron museoon omalle paikalleen.

Valok. kirjoittaja 22. 7. 1956.

Luhdin purkamisen Kuusjoella ja pystyttämisen Somerolla urakoi Eelis Eloranta, joka jo aikaisemmin oli ollut rakentamassa museon tontille Riutan torppaa. Toukokuun alussa 1956 Someron sahan autot kuljettivat luhdin hirret musealueelle, ja helinäkuun 13. päivänä rakennus oli valmis. Paul Kilpelä valvoi rakennustöitä ja hankki lisätarvikkeita. Alpo Hovila lahjoitti vesikaton aluspuut, ruoteet. Kesällä 1958 Kalle Vuorinen »naamioi» pärekaton malkapuilla. Malli malkakaton hanhenkaulalle veistettyyn harjaan saatiin Kallionkylän Halpon päärakennuksen malkakatosta.

Someron museo pyrkii antamaan kuvan keskimääräistä vauraammasta länsisuomalaisesta torppasta, jollainen Riutta seltseminetoista peltohehtaareineen jo 1890-luvulla oli. (Myöhemmin se vielä laajeni.) Yliharmin luhti, vaikka on kuulunutkin vanhaan perintötaloon, ei vaikuta liian suurelta Riutan 18-metrinen päärakennuksen rinnalla. Arkkitehtuuriltaan rakennukset edustavat samaa aikakautta: päärakennus on tehty 1823, ja samoille vuosikymmenille totesimme edellä luhdinkin ajoittuvan.

Mv. Onni Yliharmin (vas.) kävi museolla neuvomassa, kuinka luhti sisustetaan. Urakoitsija Eelis Eloranta sattui pistäytymään samaan tilaisuuteen.

Valok. kirjoittaja 29. 7. 1956.

LAHTEITA:

Mv. Onni Yliharmin (s. 24. 8. 1906, Kuusjoki, Kuusjoenperä), haastattelut 7. 8. 1955, 22. 7. 1956, Someron museolla 29. 7. 1956.

Aulis Oja, Yliharmin talon omistajien luettelo 1540—1951. Käsikirjoitus Yliharmin talossa.

Sukuselvitykset Yliharmin omistajien perheistä 1700-luvulta 1900-luvulle, laatineet Perttelin kirkkoherra Reino Honkanen 14. 7. 1956 ja Kuusjoen kirkkoherra N. O. Jaakkola 6. 7. 1956.

Somero-Seuran toimintakertomukset 1955—1958.

Joensuun tiätä pitki ja poiki

Kaarina Pollari

Sanotaan, et kyssyin kylän löytää ja hevospaska tiän viilttaa. Mut mää luulen, et Joensuun on siit erinomainen kylä, et sen löytää helpostain omil aivoilas — ei millään pääse öksymään, kun se näkyy jo kaukaat niinkun talrikil. Sannoovat, et Joensuun läpitten viävä tiä olis entisaikaan ollu vaikkakulunen. Kyl kurraa oli, ja varmasteen siihen monta kertaa istus herraslaakastein kalossit kiilen syksyin kevvään ja joskus keskel suvveekin, kun oikeen sato. Vissilin sen kuran koululaisekkin huomaa, koska ainakin yhrel vuarel koottiin rahhaa ja ostettiin opettaja Jänströmmin-vainaal joululahjaks säätys mukaset kalossit — ei sen pualest, seuraaval joulul sai Rosa Jänströmmin meitilt villajakun. — Mut jos oli — niinkun mullakin oli — Säterin Matin suutaroitteet rasvanahkapiaksut, niin net kyl teki föllil vaikka mimmottes tinasaves.

Lapsuren muistoil on ihmeellinen kultaus, yhtäkaikkiistas Joensuun tiäkin oli kun itylli. Suvel kukkis sireenipensaat mones pihas, ojan penkkaat kasvo pomppiaisenkukkast ja näkelmää, ja joen rannas märempäisil paikoil oli ankervoo. Kiiruun puutarha oli kun Enklannin Elisapetin hovipuisto ja Toivosen Allin orvokkipenkki yks sininen ihanus. Siltain kohral sai kattella lummet ja ulpukkaa. Ja häntäs talvel — kaikki tiän varren koivut ja Raarelman poppelli valkoses härmees! Pois miälest on unhoittunu hevossonnat ja mahrotin tuaksu joka piillin peräst.

Mää kuulun Hilma Sirolan mainittavvaan koulukuntaan. Hänen tyätehollinen opinsaunas sijatti siihen aikaan vanhas yhteiskoulu, ja iin ja aan opetteleminen oli hänen johrollas autuaallist aikaa. Mut yhrel päiväl meitil selvis, ettei alakoulukan ol mikkään pysyväinen otolila. Sirola sanos Fonselin ja Tammeliinin Annikell ja mul, et tääl on nyt liikaa oppilai, teitin tarttee lähteet kirkon kouluun. — No, mikäs siin valasi, muuta kun pantiin kiltistään reput selkäämmen ja lährettiin raskail askelil talustelemaan kirkol päin. Sirola vaan neuvos kysymään opettaja Elli Lahtist. Se mei onneks tunnettiin, kun se ruukas esittää juhli yksinlauluu. Mut Lammen sillan paikkeel joku äkkäs:

— Ollis se kenkkuu, jos ei Lahtinen kuuliskan, kun mei naputettaa ovveen, ja meitin tarttis koputtaat uurestas.

— Ollis se kyl kamalaa, mei toiset meinattiin.

— Lyärrään nyrkeillämme kaikki yhaikaa, niin kyl se kuulee, honas joku. Niin tehtiin kans. Pualen tunnin päästä tako kuus pontevaa piäntä nyrkkiä Lahtisen luakan ovvee voimaits takkaa. Ovi aukeskin äkkiin ja ravost näky Lahtisen pää. Sel oli punanen rusetti hammees ja se hymmyili. (Sirola oli

jo vanha ja sel oli nuttura.) Ja mikä viäl — sel uurel opettajal oli kihara tukka. Ja se sanos:

— Jaaha, tässä ovat meidän koulumme uudet oppilaat. Tervetuloa, tulkaa istumaan.

Kaikki lähtikin sit sujumaan puoltas paremmin kun mitä mei oltiin peljätty. Kotomatkal mei jo täyttää päätä kinattiin, et olik Lahtisen tukka luannonkihara vai piipattu. Mää olsin antanu vaikka henkein sen pualest, et se oli luannonkihara.

Sit alkain tuli koko Joensuun tiän väli meitil tuuks.

Äiti oli neuvonu, et sanoka kalkil päivää, kukka vastaan tullee. Se oli luannikas neuvo, ja sitä nourettiin kirjaimellisestain. Pian net päivänanomiset olikin sanottu, kun ei juur multa tullu vastaan kun maitokuskei, Relanterin Rauha, sähkömonttööri Hurmerinta, Rosti-vainaa ja sit kirkonmäjel Eeperska. Net mää muistan. Joskus ajeli polkupyöräs seljäs Malenius, ja tiätyst oli tilapäisil kulkevaisil. Joskus oli Neeta lähteny Sylvenän kylilt liikkeel, ja varjele pois, jos sillon sattus olemaan isompil poikkil likipaikkeel, kun Neetan kohral päästiin. Pojat ei saaneet oltuut härsyttämätä Neetaa. Ei tarvinnu huutaat kun yks sana: »HOME», ja ku se oli hihkastu, niin rytinä alko. Neeta kaappas poikakaartin perrään, kiros saatanoi ja perkelei niin pal kun kerkis ja paiskeli kivvii ja hevosenkikkarei kiusanhenkeis perrään. Sit tiätyst kehittys arvotoin meno, ja mei pikkulikat juastiin kans niin pal kun henkee sisäl oli, vaikka syyttömii itte asjaan oltiinkin. Pojat meni kun sualettomat suret ja joku suuriskelmi huusi viäl menneäskin »Haista home!», eikä niit Neeta kiine saanu. Neeta-parkaa oli vissiin mailman sivun simmottoon härsytetty, eikä meikän ymmärretty sääliit järjenköyhää muija-parkaa. Varmaan elämän niukkuus pakotti Neetan sillon tällön liikkeel, ja ainakin Jaatlaan kylän talois hänen varalas riitti leivän ja särpimenkin antil.

Lujil oli siihen aikaan hevosjuhrat, ja lujil oli meijärikuskit, puhumatakan lypsäijist, kun isols talois lypsettiin käsipelil kymmenet lehmät aamuin ehtoin. Hovilan, Härkjoen ja Palikaisten kuskeil ja monel muulakin oli mahrottomat kuarmat suven talven kans. Joskus juastiin tallaksil, ja siin taas kerran reput keikkus, kun tartti ottaa vauhtii. Pojat ookas pal usjemmin, mut sai net toisinas ohjastepistäkkäin.

Pirtuautoi mei pikkulikat peljättiin kun kualemaa. Isot ihmiset puhus, et niil on niin kova vauhtikin, ettei siin väistämään kerki, jokkut ajjaa Puikeilas kuuttakymmentäkkäin. Mut poliisit tällää piikkimattoi niitten etteen, et kummit puhkee. Se piikkimatto pani hunteeraamaan. Mimmoten vehe

Raivausta ja edistystä

Kalle Lukumies

Kultelan Takamaalla on laaja viljelysalu, jota Yli-Lukumiehen osuuden kohdalla ainakin nimitetään Heinäsuoksi. Se on kaukana Kultelan pätaoloista, joten sinne vähittäin on muodostunut alvan uusia taloja.

Suuria muutoksia on tapahtunut Heinäsuossa parin kolmen miespolven aikana. Isäni muisteli Yli-Lukumiehelle siirtymisensä aikoihin, yhdeksänkymmentä vuotta sitten, Heinäsuolta vielä pariloilla kerätyn villapäitä karjan ruoaksi, niin vetinen se oli. Minun lapsuudessani oli jo valtaojat kaivettu ja osittain sarkaojatkin, mutta Heinäsuon, samoin kuin Sorronojankin sai viljelyskelpoiseen kuntoon lankoni Jalmari Kenno, joka 1918 tuli isännäksi Yli-Lukumiehen takamaista muodostettuun Mäkitaloon. Hän oli käynyt Verhon maanviljelyskoulun ja oli innokas toteuttamaan käytännössä taitojaan.

Heinäsuota raivattaessa huomattiin, että se oli aikoinaan ollut vankan metsän peittossa, mutta syystä tai toisesta soistunut. Ojia kaivettaessa nousi sieltä metrin paksuinen mutakerroksen joukosta monen saran yli ulottuvia, pinnaltaan lahoontuneita hirsiä ja levettä juurakoita, joten Mäkitalon halkovajan edessä oli niihin aikoihin »huikea halkopino ja vielä tervaskantoja korkea kasa, kuin aika rökkiö Hilden hirven sarvia, ulottuen maasta ylös katon räystääseen asti», kuten muinen Jukolan polkain varustukset Impivaarassa, »jolloin voivat vakaasti katsoa talvea vasten hyyrteistä partaa». — Puita pilkkomassa oli vanha isäni silloinkin, kun tuln Forssasta kotiin valkolakkisena. Manta-sisareni oli keittänyt lakkiaiskahvin ja lelponut juhla-vehnäset. Isäni laski kirveen tukin päälle ja yhdesä menimme juomaan.

Nyt on Heinäsuokin jo muuttunut savimaaksi, joten nykyinen Unto-isäntä saisi taas vuorostaan ruveta ajamaan mutaa pelloilleen, kun isänsä piti niiden saveamisesta huolen. Sellaista on luonnon kiertokulku.

Samoin on karjatalous muuttunut. Senkin hyväksi on tehty paljon määrätietoista työtä. Oudolta tuntuu puhe voivuurista, samoin kuin viljavuurista, karjan tapparahoista ja peltojen paketoimisesta. Mutta ehkä näin on tehtävä, etteivät karjanhoitajat ja peltojen raivaajat työn paljouteen näntyisi. —

Eräs lapsuuteni aikana hoettu »veisu», käyttäköseni Jukolan Jussin kieltä, puhuu noidan sormilla sotketusta voista. Se oli omistettu Kivis’ojan kylälle ja kuului tähän tapaan:

»Klusaa on kuin kaupunki,
siellä on kaksi pelmannil:
Anttilan Taneli ja Vihtori.

Mennään Heikkilään pelaamaan,
Kulmalan kuistille kuuntelemaan,
kyllä siellä hyvän ruuan saa:
raaron lihhaa ja perunoi,
noiran sormilla sotkettu voi».

»Raaron lihalla» nähtävästi tarkoitettiin silakoita, joita mm. Salon markkinoilta nelikoittain syksyisin tuotiin.

Noidan sormilla sotketusta voista äitimme kertoi, että joku noituutta harjoittava ihminen saattoi olla niin julma, että leikkasi joltakin vainajalta sormen, jota säilytti pillopaikassaan. Kun hän oli siilannut maidon kehltoon, hän haki sen irtosormen ja sillä törkki maitokehlojaan, joihin muka tuli niin paksult kermää, kuinka syvästi hän taikaväliseensä kehltoon upotti. — Jos vielä eletäisiin tuota aikaa, ei voivuurista olisi pelkoa, tai ehkä siinä tapauksessa, ettei sellaista voita kukaan söisi. Mutta ei-pä sitä paljon tulisikaan.

Huima hyppy on »noitakehloista» nykyajan maitotankkeihin. Maitotankkeja on jo Someron meljerin alueella 22 ja Häntälän alueella kaksi. Somerniemellä on ainakin Matti Ahlgrenin, Sirkka Juseliuksen ja Aini Ilolan karjatalouksissa maitotankit. Mikähän on seuraava vaihe?

Olipa edistymisen kulku mikä tahansa, maimies tietää, kuka »sääät ja ilmat säättää», edistykseen ja kasvun antaa. Niinpä isämmeäkään ei antanut meidän suin päin tarttua työhön. »Istutaan ensin pahan silmät pois», hän sanoi. Hän ei unohtanut rukousta työtä aljettaessa, eikä kiitosta työn onnellisesti päättyessä.

Ja kolmas kerta!

Matti Vaurola

»Kyl sillon ennen vanhaan oli nät huutokaupatkin hyvvi ja hauskoj. Myymäs oli kaks Kallee, Oksanen ja Korpi-Seppälä. Tavaraa huurettiin vaan, vaikkei tarvittukaan, ja maksuaikkakin oli ain pual vuatta.»

Entisajan hyviä huutokauppa-aikoja on meille meklareille usein kaiholla muisteltu. Ja käytännössä huutokauppayleisö on palannut vanhan ajan romantiikkaan: kaikki roina ja rihkama, vanha ja rekkala on arvossaan — uudehko käyttötavara sen sijaan ei tahdo kelvata. Mutta silloin vanhaan hyvään aikaan ei moinen romu kelvannut kellekään: meklarihommani alkuaikoina tuln huutokaupasta kotiin suuri kantamus selässä. Tämä kontti sisälsi juuri sitä roinaa, mikä ei kaupaksi mennyt: kupari-pannuja, piimäleilejä, hevosen länkiä, vanhoja rukkeja. Mutta huutokauppatalosta piti tavara saada pois — korjatkoon sitten vaikka meklari muutamalla pennillä!

Innostuneen mielialan luominen huutokauppayleisöön on tulki tärkeää — suorastaan hypnotisoijan konsteja tarvittaisiin. Aina olen kuitenkin saanut tavarat tasatuksi, useimmiten sovinolla, joskus puoli väkisin. Mutta kerran kävi niin, että olin vähällä lähteä ostajaa karkuun!

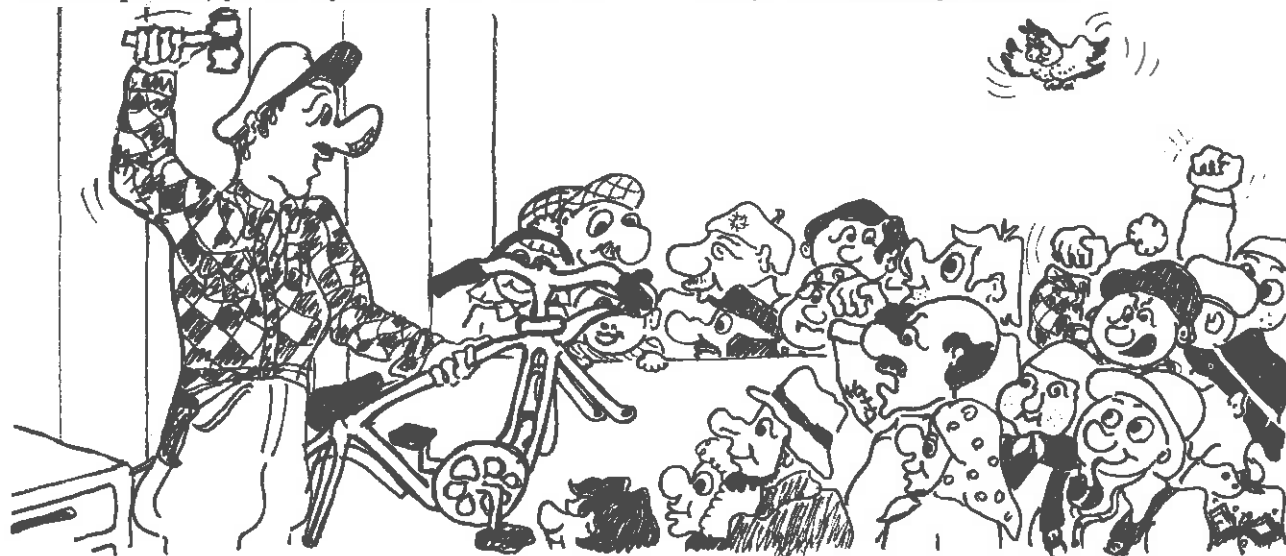
Näin hauskaasti kävi Rautelan Heikkilän huutokaupassa. Siellä myin aivan tavallisen puusängyn eräälle Lindalle. Hän oli innokas huutaja, ja aina kun minun piti paukauttaa »kolmas kerta», hän lisäsi hintaa. Kummallista vain oli se, ettei kukaan ollut hänen kanssaan enää alkoihin huutanut kilpaa. Yhtäkkiä kuitenkin kopautin nuijalla huodon kiinni, ja siitäkös Linda vihastui: »Miltäs helvattia sä oikeen meinaat, mää olsin viäl huutanu.» No, minä selvitin tämän varsin »ongelmallisen» tilanteen naisparalle, ja sen tajuttuaan hän vasta her-

mostui — vähältä piti, ettei tarvittu ensi-apulaukkua!

Huutokauppatilaisuudessa selvitän aluksi säännöt ja ehdot, ja sen jälkeen painotan pontevasti sitä, että täällä sitä nyt saa rahalla hännätä rakkaita sukulaisia ja naapureita. Tänä kesänä sain kuitenkin kokea, ettei pitäisi yllyttää hännäykseen. Näytti jo siltä, että pyssyä, poliisia ja lääkäriä tarvitaan.

Marttilan pitäjässä huudettiin kilpaa. Vasaran alla oli iankaikkisen vanha, ennen sotia ostettu, ruostunut polkupyörän runko. Sen käypä hinta olisi ollut 1—3 markkaa. Tämän pohjamarkan sattui huutamaan mies, jonka kanssa naapuri ei ollut välillä. Miehet huusivat hammasta purren kilpaa — romuraudan arvo nousi huuto huudolta. Taiston voittaneelle ruostunut runko maksoi 258 markkaa: hymy huulilla »polkupyöräsankari» poistui kotipolulle.

Huutokaupoissa on kuitenkin yleensä aina lepoisa tunnelma: huutajat ja meklari ovat tuttuja tai tulevat heti tutuiksi. Huumori kukkii, sanoja singotaan puolin ja toisin. Tässä kerran takavuosina myin Ollilassa käsin kierrettävää tahkoa. Sen päällä istui vanhahko nainen. Hän oli erittäin huonokuuloinen — tosin minä en sitä vielä myyntiä aloitettaessa tiennyt. Yksi huutaja tiedusteli minulta, tuleeko tuo tahkon kiertäjä samaan hintaan. No, minä hihkaisin mammalle, että se on nyt menoa sullekin samassa kaupassa, jos et siitä ylös nouse. Mutta nainen luuli minun kysyneen tahkon kuntoa, ja vastasi silmää räpäyttämättä: »Hyvä on tavara, kyl tän kans pärjää viäl pitkän aikaa.» Siitäkös äijät innostuivat huutamaan: tahko meni kovan kilpahuudon jälkeen Jokioisiin, ja tipalla oli, ettei mennyt tavarankeluja mukana.

se mahtais olla — oliskos se niinkun kärke vai niinkun permantorasu ja saaks sen rullal niinkun tavallisen roikalamatun. Joku väitti, et simmoten se mahtais olla — oliskos se niinkun kärke vai mei ei uskottu — mikäs mattu simmoten on! Monta kertaa mei tehtiin traketissii suunnitelmii, et kuis mei säilytettäis henkemmen, jos pirtuauto tulee... Hypättäis ojan puala, niin päätettiin.

Mittään suurempii houkutuspaikkoi ei tian varrel ollu paitti Linkvisti ja sit myähemmin Honkisto kans. Niist sai nekkui ja munkkei, lakritsirullii ja piippii. Kurki-Mikko jutteli hauskoj osuskaupas ja klusas meittii, et ostaka likat appelsiini — niinkun mei ei ny olis tiätty, et surkjan hapaint sitruunaa se käresäs piteli! — Sysmeliinin kioskin olis luullu houkuttelevan, kun punaset limunaatipullot näkys luukul, mut tosiasi on, et mei likkaväki kammokuttiin koko Sysmeliini. Ja syy oli se, et Sysmeliini ei tykänny meitist. Mut nyt kun jälkeen päin sitä hunteeraa, niin Sysmeliiniinkin ymmärtää. Seurausii aavistamata jää Joensuun huomattava liikemäinen oli teettäny liiketoimii vasten pellist kioski-kopin. Ei siin montaa harjoituslaukaust tarvittu, kun pojat jo huamas, mikä jumalatoim meteli silt lähtee, kun paiskaa piänemmänkin kiven pellikopin seinään. Kuvitelka, et tel menisitten vaikki viirenkymmenen kilon maitotonkaan, ja sit alkais joku pualetoinen koputella sen kylkil kivenmurikoil. Vähemmästäkin on vaik hulluks tullu. Sanottava on, et Sysmeliinin torjuntataistelu passiivisen vastarinnan keinoil ulkopuolisii voimil vastaan jatkus vuaskymmeni, niin et kunja hänel. Tuskin oli liikevoitto muuta kun mitä nyt henkespitimiks tarvitti, kun ei ollu ihmisil siihen aikaan rahhaa, niinkun nyt vaikka lampaat söis, eikä ollu eres jäätelöö Turkuu likempää.

Mut ei meitinkän suummen tuahest ollu, ja Joensuun tiälä määkin olen ensmäsen kerran maista-

nu hyvän ja pahan tiaron puusta. Laineen Kallen nahkurinliikkeen omenapuitten oksat roikkus pitkältäs tian puala, ja joka oksas oli kauhiast omenil. Yhrel päiväl mei ei ennää kestetty. Joku rupes jo värkkäämään tilanteeseen soveltuvaa lakitauluu ja sanos:

— Kyl niit ottaat saa, kerta ne roikkuu tian puala.

Niin mei pantiin yks tian puala roikkuva oksa tyhjäksi ja tasattiin herelmät. Mut Jalavan Tuuria olikin kattellu kaukempaa ja sanos, et mei viärään huamen poliisi-Ollin kuulustelluun ja jourutaan putkaan. Koko seuraavan päivän mei peljättiin, et koska Sirola ilmottaa sen ison asjan. Ehtopäiväl mää olin jo niin kipjä, et opettaja käski lähteet kotja. Vattatauti! — Täytyy häpjäkses tunnustaat, et juur joka lai syntii on tullu tehtyyt omenavarkaurest alkain.

Telefoonitolpis oli siihen aikaan usseen kaikenlaisii ilmoituksii, ja sit kun osattiin jo lukkeet, net katottiin hyvinkin tarkkaan. Kerran toiset likat ihmeetteli, et mikäs vika täsä on, kun lukkee et HUUTOKAUPPA KOLO KOLME. Mut sit onneks joku huamas, ettei se ollukkan kolo, vaan klo. Sit oltiin taas tyytyväisil.

Surkja puali täsä nykyes luksusmeininkis on lintuin kova kohtalo, kun net ei ol viäl mukautunu tulemaan toimeen asvaltittellä pensankatkuis. Mut kauraset hevosenkikkareet oli senaikast väkevää toselämää. Eikä puuttunu varpusii ja keltasirkkui. Niit oli osuskaupan puamin vaiheil, tian varsein oraphilajis niit nökötti vaikka kuinka pal, ja siit syntys kiva suhaus, kun net varmuren vuaks pyräytti lentoon, kun kohral kerkis. Kylän kissat mei tunnettiin aika hyvin, ja koiril oli joskus kasapäinäs, niin et oikeen täytys niit hännistäs kiskoot eri-näs, ja siin sitä hommaa oli! Kaikist julmempinaamanen oli apteekkarin Laty eli Leiti. Nätti-Maija-

nimisel mustalaisel oli pläni syllokoira, ja kun Lahren kartanon uljas Tuvva-neiti ratsasti Joensuuhun, niin senkin peräs oli vasikan kokonen koira. Eläinlääkäri Helsingin kirkkokuksel taas oli simmoten matalajalkanen vääräkinntu, mut se johtus kuulemma siit, et sitä oli piretty penikkana piironkin alla. Voi hullun aikast, kun kukkaan ei ollu menny auttamaan! Tlätyst mei peljättiinkin koirii, mut samallas tykättiin. Kaikkein hyvempi oli sentään meijän oma Tarkka. Kerran Joensuun tiälä marssis sotamiähii, ja niil oli pyssyt. Voi voi kun mää pelkäsin, et ei sunkaan ne vaan meina meijän Tarkkaa ampuut. Onneks ei.

Kerran mää tulin koulust yksin kotja (mihes Samperin Siirikin oli sel kertaa mahtanu jäää?), kun Amatus tuli muu vastaan siin pikkupappilan tappurimakasiinin kohral, misä kasvo iso kuusi. Mää sanoin päivää, mut Amatus hyppäskin korkjal tasakäpälää ja hihkasi et »Hih hei!» Ensteen mult valaatti kaikki voimat jalvoist, mut sit mää kehitin simmoten kanakraapin, et sitä vojeis rakettiekspertikkien karehtuut. Kotja asti mää painoin sammaa soittoa ja hätäpäisäin kattolin takanain ain välil, ettei sunkaan vaan Amatus peräst tul. Mää en voinu käsittää mitä vasten Amatus simmottoon muu peljätteli, kun se kerran muuten oli ain niin mukava. Vasta koton mää laukesin ja rupesin parkumaan. Mut sillon joku sanos, et hullu likka, kun Amatustakin pelkää, ei Amatus mittään tee, mut se on vaan vähän maistanu. Maistanu — mitä maistanu? — No, vaikka jottain korpikuusen kyyneliä. — Mitäs simmottekkien mahto olla?

Kansakoulupoijil ja rippiskoululaisil ruukas olla joskus känävälit, puhumattakan yhteiskoululaisist, hei oli usseen niinkun parempaa sorttii ja eri jenkiä. — Jos sattus välitunti sammaan aikaan, kun rippiskoululaiset seisoskeli kirkonmäjel, niin joku voje kiljasta: »Rippiskippalaiset, rippiskippalaiset! Se oli alkumerkki, ja kivvii rupes tulemaan et koulun kuusialta soje. Muttei se ny mittään torelist riitaa ollu. Paremminkin tuttavuren tekkoo. Mut yhteiskoululaiset mun nolas kerran. Mää satuin sillonkin tulemaan koulust juur yksin, kun hei marssis siin Hellströmmiin Eeverttin kohral muu vastaan tasarintamas Pullamummun Kertun johrol ja sit hei sanos mul oikeen kuaros, et »Kutaaaa!» Oikjastas mää tiäsin, mitä kutaa merinteeraa, kun Mäki-sen Matti kävi kans yhtelskouluu ja oli muu viisanu. Mut sittenkin se nolotti, et maan alla olis tahtonu valpuut. Se on simmost täsä mailmas.

Tavallisestain mei Jaatlaan ja Ruunalan kylän pikkulikat mennä lipitetin jalkasin kirkonkouluun. Mut se oli juhlaa, kun kerran pari vuates isä pisti hevosen sen vanhan suuren postireen etteen, misä oli korkjat rehrot, ja iso jumpuri pantlin valjaisiin moikumaan. Kaikki koottiin rekkeen, kukka vaan matkan varteen osus, ja meittiä oli lopultas mones kerrokse. Oikeen sitä toivos, et kun tullis niin kova pakkanen takka pyry, et isä lähtis kyytiin.

Entisajan elämäs oli ihmisil erinomaisen hy-

vä tyyliä — ei mitä tahtos sekuli yhtäkaa niinkun ny. Erikses oli kauppareisut, mylly- ja meljärkeuarmit ja taas pyhäaamun kirkkohevoset. Aika usseen ajo hautausaatto Joensuun läpitten, eikä sillon ollu hevostein päittimet jauhontatinas. Määrätyl kohtaa koko pitkä jono — voje olla kymmenittäin hevosii — pysähtys, ja kun vastaansoittokellot rupes kirkonmäjelt kuulumaa, jatkettiin käymäjalkaa se loppumatka. Ikkäin mää muistan isonpappilan kuskin kärryyt, rovasti Karas-vainaan ja vanhan Knaapin hautausaatot.

Kiältämäti Somero oli siihen aikaan syrjänen pitäjä. Rautatiälä Jokjoisiin oli matkaa ja siäläkin oli vaan simmoten pikkupässi. Reisuun lährettiin harvoin ja täytys olla tosiasi, niinkun sairaalaan meno takka pellavain vaihtaminen Tampereel. Siit alko vallan uus aikakaus, kun Suutlaan veljestein punaset pussit rupes kускаamaan ihmisil joka suuntaan. Ja se punanen pussin väri oli niinkun kotopitäjän tunnusväri, tiäsi olevas turvas ja puallittain jo koton Somerol, kun näki sen värisen linja-auton vilauttavan Vorssan toril takka Helsingin hulinas. Mut sen verran pitkät on matkat olleet, ettei some-rolaisten ol parantunnu sairastaat meritautil.

Jos nyt nousis ilonen Suamiska-vainaa, Ylenin Eeva takka Witenin Äiti haurastas ja ruppels kyselemmään tonttein hintoi Joensuusa, niin taitais siin heitil ja monel muulakin olla niin pal mällistelemist, et vissiin hei miäleemmin pyytäis päästä Mikonpellon hiljasuuteen uurestas. Sinne kun mei kaikki ollaan menos, yks toises jälkeen. Mut sitä voitais toivoot, et niin piäni- kun isokenkäsemmätkin somerolaiset ymmärtäis säästää niit asjoi, mitä tarvitaan niin kauan kun Somero ja muu mailma seisoo, meinatens niinkun Pappilan soraharjuu, Kohnamäkkeä ja puhtai pohjavessii.

Kerran mää olin kelkal koulus. Satuttiin Aarnion pastorin kans juur sammaan aikaan osuskaupan ahteen päälä. Pastori kysys:

— Saankos istua sinun kelkkaasi? (Se oli hyvin leikillinen pappi, eikä kukkaan viäl siihen aikaan tiänny, et se harrasti pomppiaistenhoitoa.)

— Tlätty, riamastusin mää.

Ja pappi istus mun kelkkaasain ja mää olin talaksil ja ohjasin ja mei tultiin osuskaupan ahteest ales niät nuppi tuljus, eikä ollu santa ja autoliikenne haittan. Sit käveltiin yhtä matkaa papin ahteen päälä. Ja juur, kun pastori kääntys veska kainlos pikkupappilan portist, ajo tummanpunanen henkilöpiili Hämmeellinnan suuntaan.

— Katsoppas Talosen tyttö, Suutelan Akun auto on tainnut poikia, sanos pastori.

Mut mää tiäsin, et se oli vaan leikkiä. Mää tiäsin, et se oli eläinlääkäri Helsingin kirkkokuksen uus auto, ja se oli muuten samanlainen kun Suutlaan Akulkin, paitti et vaan piänempi kooltas.

Nyt kun mää käyn Somerol, ei voi muuta kun syräin pivos toreta, et jo ny onkin Suutlaan Akun auto tehny mahrottoman paljon poikasi! Mailma muuttuu, Somero muuttuu, ja mei föllis.

50 – vuotistaiteilijajuhla

Osmo Rekolainen

Näytelmäharrastus on Suomen kansan keskuudessa elänyt harvinaisen vahvana. Muutama vuosikymmen sitten ei voitu ajatellakaan iltamia ilman näytöskappaletta. Yleensä tämä oli odotettu ohjelmanumero, eikä välttämätön paha, niin kuin usein juhlapuhe, jonka ajaksi varsinkin nuoret miehet siirtyivät puhvetin puolelle tai nurkan taakse valmistautumaan pian alkavan tanssin varalle.

Viime kesänä Somero-Seuran järjestämällä pitäjänpäivillä kansalaisopiston näytelmäpiiri esitti Topiaksen kirjoittaman huvinäytelmän »Oikein palkintominiä». Vasta syksyllä alvan kuin vahingossa tuli ilmi, että eräs näytelmän pääosan-esittäjä vietti samalla 50-vuotistaiteilijajuhlansa seuranäyttämöllä, mikä on hyvin kunnioitettava saavutus. Tälle merkkipaalulle on päässyt Somerolaisen Jakkulassa toimellaita vaarinpäiviä Annansa kanssa viettävä monipuolisuusmies K. O. Lai-ne eli tuttavallisemmin Oskari, jota nimeä saanen tässä käyttää. Hänet tunnetaan laajemmaltikin näyttämöharrastusten lisäksi mm. innokkaana museomiehenä. Hän on viime vuosina koonnut kotimuseoonsa entisajan talonpojan ja torpparin elämään liittyvää esineistöä laajan kokoelman. Mutta tämä olisi kokonaan eri niin kuin hänen musiikkiharrastuksensakin. Oskari itse suhtautuu hyvin vaatimattomasti omiin esityksiinsä ja kehuu muiden suorituksia, mutta muisteluksia hänellä riittää rajattomasti. Ei hän tuosta taiteilija-nimityksestäkään varmaankaan pidä, mutta omasta mielestäni ja varmasti monen muunkin mielestä, kuka vain on Oskarin esityksiä seurannut, se on paikallaan.

— Tuo ensimmäinen kerta näyttämöllä, alkoi Oskari, oli vapunaattona 50 vuotta sitten Kauramäessä Somerolaisen silloisella seurantalolla. Esitin mustalaispojan osaa. Näytelmä alkoi mustalaispojan laululla. Kun tuli se aika, että piti mennä yleisön eteen, kyllä minua niin kovin jänisti, että olisin mennyt vaikka mihin, ettei olisi tarvinnut näyttämölle astua. Ensimmäisen värsyn kun sain menemään, niin yleisö taputteli vähän. Toiset värsyt menivät jo hyvin.

Siitä se alkoi. Esiintymiskuumekin helpotti. Monia suuria näytelmiä esitettiin, varsinkin silloin, kun Keltiäisten koulun opettaja Toivonen oli ohjaajana 30- ja 40-luvulla. Hän oli toiminut Tampereen Teatterissa näyttelijänä ja oli myös erinomainen lausuja. Hänestäkin Oskariilla riitti paljon muisteluksia ja kaikki erittäin kiittäviä. Mainittakoon yksi. — Oli keli-rikon aika. Työväentalolla oli illalla Toivosen ohjaaman näytelmän esitys. Hän soitti

kahden aikaan Forssasta. ettei saa millään kyytiä: koettakaa selviytyä omin voimin! Kun esityksen oli määrä alkaa kahdeksalta, niin lähdimme jo hyvisä ajoin ennen seltsemää. Olimme menossa pappilan kohdalla, kun Toivonen painoi juoksemalla meidän ohitsemme. Hän oli tullut Forssasta juoksemalla: ennen meitä hän oli iltamapaikalla. Vihdissä asti hän ohjaili näytelmiä ja kulki matkat kävellen.

Näytelmiä esitettiin usein myös muilla paikkakunnilla. Tehtiin »keikkoja» niin kuin nykyään sanotaan. Käytiin Pusulassa, Kiikalassa, Nummella, Jokioisilla, Leppäkorvessa, Pitkajärvellä ja Somerolla. Leppäkorven työväentalolla oli kerran sota-aikana näytelmä menossa. Järjestysmies tuli sanoamaan: »Valot pois äkkiä. Pommikonelta on valtava armaada juuri yläpuolella.» Valot sammutettiin ja näytelmä keskeytettiin vähäksi aikaa. Pian taas päästiin esitystä jatkamaan.

Vastoinkäymisiä ja kommelluksiaakin on joskus sattunut. Kerran Someron suojeluskuntatalolla oli suuret juhlat. Meillä oli silloinkin esitettävänä Toivosen ohjaama näytelmä. Esitykseen oli huolella valmistauduttu. Päivällä oli kenraaliharjoitus, jota oli seuraamassa mm. Someron silloinen kunnanlääkäri Laherma. Olin kalpea ja hyvin huonovointinen. Laherma tuli kysymään, mikä minua valvaa. En oikein tiennyt itsekkään, mutta muistin, että kantapäässäni oli pleni reikä. Tohtori käski ottamaan kengän pois. Kantapäästä lähti seliäinen punainen viiva niin pitkälle kuin jalkaa näkyi. Laherma määräsi minut heti vuodelepoon. Ohjaaja Toivonen esitti osani sitten juhlassa. — Kerran jonkin näytöskappaleen kohtauksessa piti puukolla katkaista pellinnarut. Puukko oli hiukan tylsä ja koko muuri tuli niskaan. Muuri nostettiin pystyyn ja näytelmä jatkui. Yleisöllä oli hauskaa ja sehän oli tarkoituskin.

Silloin on hauskaa näytellä, kun saa yleisön mukaan, vaikka ei minun kohdalleni ole sattunut niin täydellistä yleisön eläytymistä kuin kerrotaan Tampereella sattuneen. Esitettiin Niskavuoren Hetää. Näytelmän loppupuolella on kohta, jossa Akusti, Hetan mies, entinen renkipolka, mutta nyt kunnallisneuvos, makaa kuolinvuoteellaan Hetan keikkuessa keinutuolissaan sanomalehteä lukien. Akusti on tuskainen ja pyytää Hetää tuomaan vetä. Heta kuuntelee toisella korvallaan Akustin pyyntöjä ja sanoo: »En minä ole sinua tähän asti passannu, enkä passaa vieläkkään.» Silloin kuului katsomosta römeällä, uhkaavalla äänellä annettu kehoitus: »Saatanan ämmä, meneks vai?»

Kuorolaulun vaihteita

Jukka Penttilä

Kulttuurin eri aloilla tapahtuva erikoistuminen on meidän aikamme ilmiö. Tämä erikoistuminen koskee musiikkia siinä kuin mitä tahansa muutakin kulttuurin alaa. Kun vielä 1600- ja 1700-luvulla sama henkilö oli sekä säveltäjä että esittävä taiteilija, on tällainen ilmiö meidän päivinämmä — muutamia poikkeuksia tietenkin lukuunottamatta — perin harvinainen. Pitkälle kehittynyt erikoistuminen sekä esittävän että luovan säveltaiteen alalla on tapahtunut tosiasia. Ilmiö ei suinkaan koske vain ammattimuusikkoja, vaan jopa musiikin harrastajakin ovat karsinoituneet. Jollekin merkitsee vain korkeatasoinen pianomusiikki musiikkielämystä, toinen taas kokee vain kuorolaulun musiikkina.

Esittävän musiikin alalla vain harvat pääsevät erikoistumisestaan huolimatta niin pitkälle että voisivat sillä hankkia toimeentulonsa. Monet musiikista pitävät henkilöt ovatkin siitä syystä löytäneet siitä itselleen harrasteen. Kuorolaulu on musiikin ala, joka on harrasteena saavuttanut sekä sen piirissä toimivien että siitä muuten nauttivien varauksettoman suosion.

Sana kuoro periytyy antiikin kreikkalaisilta. He tarkoittivat sanalla *choros* näyttämön edustalla olevaa tannerta, jolla näytelmäesityksiä myötäilevä yksiaäninen lauluryhmä esiintyi ja liikehti. Sittemmin sana siirtyi merkitsemään vain esiintymisryhmää.

Vasta 1400-luvun lopulla voidaan puhua varsinaisesta kuorolaulusta. Alankomaat oli tuolloin länsimaisen musiikin keskuspaikka, ja alankomaalaisista tuon ajan musiikkihenkilöistä tunnetuin ja alankomaisen tyylin huipentaja oli Orlando di Lasso. Kaikkein puhtaimmillaan vanha kuorotyyli esiintyy Lasson aikalaisen, italialaisen mestarin, Palestrinan tuotannossa. Häntä on pidettävä kato-lisen kirkon piirissä suurimpana musiikin mestarina. Hän karsi edeltäjiensä tuotannosta kaiken monimutkaisen liioittelun ja pelkisti säestyksettömän kuorolaulun sellaiseksi, että hänen teoksiaan vieläkin ihannoidaan.

Kirkollisen musiikin ohella alkoi esiintyä myös maallista musiikkia. Ranskalaisten chansonien ja saksalaisten liedien perintöä ovat italialaiset moniääniset laulusävellykset, madrigaalit. Myös muissa maissa esiintyi 1500-luvulla madrigaalien ryhmään kuuluvaa laulumusiikkia. Madrigaalit ja muut tähän ryhmään kuuluvat teokset ovat niin täydellistä kuoromusiikkia, että vielä tänäkin päivänä niitä kuorot laulavat ja nykyaikaisetkin kuoromusiikin säveltäjät käyttävät mielellään niille

tunnusomaisia äänenkuljetuksellisia ja soinnillisia tehoja.

Kuorolaulu helähti kuuluville suunnilleen samoihin aikoihin eri puolilla Eurooppaa 1700-luvulla. Kuorot olivat tuolloin vain mieskuoroja, mutta 1790-luvulla esiintyi Berliinissä ensimmäinen nykyaikainen sekakuoro. Kuorolaulun keskuspaikka oli Saksa.

Skandinavian maihin kuorolaulu levisi aluksi ennen muuta mieskuorolauluna ylloppilaspiireihin suoraan Saksasta. Suomessakin kuorolaulu oli aluksi ylioppilasmieskuorolaulua, mutta se levisi yhä laajempiin kansalaispiireihin. Käsityöläiset alkoivat perustaa omien ammatillisten yhdistystensä jasenten muodostamia kuoroja. Erityisen hedelmällistä oli 1800-luvun loppupuolella seminaarien kuorotoiminta. Alkaen Jyväskylän seminaarin ensimmäisestä musiikinopettajasta, E. A. Hagforsista, suomenkielisen kuorolaulun isästä, ja hänen seuraajastaan P. J. Hannikaisesta, ovat kansakoulunopettajainvalmistuslaitoksemme tehneet perustavaa työtä maamme kuoroelämän hyväksi.

Viime vuosisadan vaihteessa elänyt Heikki Klemetti loi suomalaiselle kuorokulttuurille sen pohjan, jolle toiminta kuoroissamme vieläkin rakentuu. Klemetti-Opisto, v. 1952 perustettu oppilaitos toimii kesäkurssien Oriveden Opiston suojissa. Klemetti-Opiston ohjelmassa on kursseja kansakoulun musiikkiin erikoistuville, kuoronjohtajille, kamarikuorolaisille, yksinlaulajille ja musiikin arvostelijoille.

Nykyään Suomessa on melkein joka paikkakunnalla kuoro, monilla useitakin. Suurin osa maamme kuoroista on harrastelijakuoroja. Somerollakin kerääntyy viikoittain pitkälle toistasataa kuorolaulun harrastajaa, aikuista ja lasta, harjoituksiinsa. He yrittävät parhaansa ja saavuttavat sen mihin pyrkivät silloin, kun kuunteleva yleisö antaa heille tunnustuksensa. Harrastelijakuorot eivät kuitenkaan pääse sellaisiin korkeatasoiisiin saavutuksiin kuin muutamat melkein ammattilaisista koostuvat kuorot. Tällaisiksi laskisin esimerkiksi Sibelius-Akatemian kamarikuoron ja Radion kamari-kuoron, jotka johtajansa Harald Andersénin johdolla esiintyvät radiossa melkein joka viikko. Harrastelijakuoro pyrkii niin korkealle tasolle kuin suinkin on mahdollisuuksia. Harrastelijakin mui-takoon Heikki Klemetin sanat:

»Ei mikään ole niin kaunista kuin kuorolaulu silloin kun se on kaunista, eikä mikään ole niin rumaa kuin kuorolaulu silloin, kun se on rumaa.»

Illalla opistoon!

Kalevi Salminen

Kun puhutaan opetuksesta ja kasvatuksesta, tulee varmasti useimmille mieleen lapsille ja nuorille tarkoitettu »pulpetti-yhteiskunta». Kuitenkin aletaan nykyisin jo yhä yleisemmin nähdä kasvatus ja opetus ihmisen koko elämän pituisena tapahtumana. Elinikäisen kasvatuksen on mm. UNESCO omaksunut johtavaksi periaatteekseen. Luonnollisesti oppiminen nuorena on ensiarvoisen tärkeää, mutta se ei saa loppua siihen, kun nuori sulkee koulunsa oven. Nykymaailmassa tarvittavien tietojen ja taitojen tarve on niin suuri, että aikoinaan koulussa opittu ei enää riitä.

Tieto- ja kokemusvarastomme uudistuu lyhyessä ajassa ja sen vuoksi yhä useammat ihmiset joutuvat täydentämään ja jopa uusimaan koulutuksensa. Koulujärjestelmäläin perusteluissa esitetäänkin, että »peruskoulun tulisi ensi sijassa pyrkiä antamaan oppilailleen tiettyjä perustavanlaatuisia taitoja ja tietoja sekä lisäksi ohjata heitä omaksumaan tehokas opiskeluteknikka ja koettaa juurruttaa heihin halua oppia jatkuvasti uutta sekä kehittää heidän valmiuttaan jatko-opetukseen myös mahdollisen uudelleen koulutuksen varalta».

Miten ja missä tuo varsinaisen koulun jälkeinen opiskelu tapahtuu? Suomessa on jo nyt melko monipuollista ja pitkälle kehitettyä aikuiskoulutusta, joskin se on vielä liian hajanaista. Suurin osa tästä aikuisopiskelusta luetaan ns. vapaan sivistystyön piiriin. Tämän työn yksi tärkeimmistä toimintamuodoista on kansalaisopisto.

Kansalaisopisto on merkittävin aikuisopetus-instituutti, joka toimii kuntatasolla. Se on useimmiten kunnallinen laitos. Vain pieni osa opistoja on yksityisten kannatusyhdistysten omistamia, ja niidenkin lukumäärä näyttää jatkuvasti pienenevän. Kansalaisopistoilla on tarkasti määrätyt rajansa, jotka noudattavat kuntien rajoja. Erityisesti on korostettava, että kansalaisopisto on paikallinen laitos, joka opetusohjelmassaan ja toimintamuodoissaan ottaa huomioon juuri sijaintipaikkakuntansa erityispiirteet.

Luonteeltaan kansalaisopistojen tehtävä on yleissivistävä; opiskelu niissä perustuu vapaa-ajan harrastukseen. Kuitenkin koulutustason kohotessa ja koulutuksen eriytyessä opistot joutuvat entistä täsmällisemmin asettamaan tavoitteensa. Opistojen perinteen opiskelu saa rinnalleen kinteisiin tavoitteisiin, jopa tutkintoihin tähtäävää opetusta. Tutkinnot ja todistukset eivät kuitenkaan tulle syrjäyttämään opistojen tehtävää monipuolisina yleissivistävinä ja erilaisia kulttuuriharrastuksia tukevinä laitoksina.

Edellä luetellut seikat antavat mahdollisuuden kehittää opistojen toimintaa yhteistyössä muun kunnallisen koululaitoksen kanssa. Tällöin tulevat ensi sijassa kysymykseen yhteiset toimitilat sekä yhteisten opettajien käyttö. Viime keväänä opetusministeriölle mietintönsä jättänyt kansalaisopistotoimikunta, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus kansalaisopistojen opetussuunnitelmien uudistamiseksi, esitti monia merkittäviä ehdotuksia. Mietinnön johtoaiheena oli, että kansalaisopisto tulevaisuudessa toimisi kunnallisen koulujärjestelmän osana ja täydentäjänä.

Toimikunta esittää mm. kunnallisen koulutuksen säännöksiä väljennettäväksi siten, että eri koulujen opettajien opetusvelvollisuuteen voitaisiin lukea opistossa pidettävät tunnit. Esittääpä toimikunta sellaisenkin maaseutuopistoille merkityksellisen uudistusehdotuksen, että opisto voisi järjestää iltaisin opiskelijoiden kuljetuksen sivukylistä keskustaan, kuten koululaiskuljetukset nykyisin, ja nämä kustannukset hyväksyttäisiin valtionapuun oikeuttaviksi menolksi. On ilmeistä, että toimikunnan ehdotusten mahdollisesti toteutuessa suurin hyöty tulee maaseutuopistojen osalle.

Samalla kun kansalaisopistot ovat jo nyt osa kuntien koulu- ja opetustoimintaa, ne muodostavat myös merkittävän osan jatkuvasti laajenevaa kunnallista kulttuuritoimintaa. Tämän vuoksi olisikin tärkeää, että niiden toiminnan edelleen kehittäminen olisi otettava entistä enemmän huomioon kuntien koulusuunnitelmia laadittaessa.

Kerkolan koulumestari

Bruno Aalto

Tänä vuonna tuli kuluneeksi 100 vuotta siitä, kun Someron seurakunnan toimesta ryhdyttiin järjestelmälliseen ja ohjattuun lasten kiertokouluopetukseen. Perustettiin kiertokoulupiirit, joihin seurakunta palkkasi kolme opettajaa. V. 1876 valittiin opettajaksi Johan Fredrik Enlund, ensin koevuodeksi ja seuraavana vuonna vakinaiseksi.

Enlund oli syntynyt Tl. Kosken Hongiston kylän Suntain torpan poikana 1842. Hän oli käynyt lukkarin koulun Turussa ja toimi ennen Somerolle muuttoaan kiertokoulun opettajana Pöytyällä. Enlundin kiertokoulupiirit olivat Kerkola—Syvänoja, Häntälä, Talvisilta, Pitkäjärvi ja Viluksela—Vähäviluksela. Enlund sijoittui asumaan Kerkolaan, ja samassa mökissä hänen Aina-tyttärensä viettää nykyisin vanhuuden päiviään. Vielä nykyisinkin tuon mökin yleisenä nimityksenä on Koulumestari.

Opettajan palkka oli 9 tynnyriä (1 tynnyri = 144 l) rukiita vuodessa. Opettajan velvollisuus oli pitää 8 viikkoa koulua kussakin viidessä kiertokoulupiirissä. Kylän kantatilat olivat velvolliset antamaan kukin vuorollaan koulun käyttöön tarvittavan huoneen (tavallisesti porstuakamarin).

Miltä näytti arkinen koulupäivä koulumestari Enlundin luokassa kahtapuolen vuosisatamme vaihdetta? Haastattelujen pohjalta yritän sitä seuraavassa kuvata. — Opettajan pöytä oli luonnollisesti huoneen perällä, samoin melko kookas taulu. Oppilaat, 7—15-vuotiaat, joita saattoi olla 15—30, istuivat huoneen sivuseinustoilla. Istuimina oli pölkkyjen päällä olevat lankut. Koulutyö alkoi aamuisin 9 aikaan virrellä ja rukouksella. Välitunteja ja ruokatunti pidettiin. Koulupäivä päättyi virteen ja rukoukseen 2—3 aikaan iltapäivällä.

Seurakunnan puolesta oli oppilaiden käytettävissä aapiset, raamatunhistoria ja lukukirja. Katekismus olikin melkein kaikilla oppilailla itsellään. Koulun puolesta oli myös kriffelitalut ja kivikynät. Opetuksen pääpallo oli lukemisessa: läksyt täytyi osata ulkoa. Oppilas vei kirjansa koulumestarin seurattavaksi ja konemaisesti papatti läksynsä yhteen hengenvetoon.

Plenimpien oppilaiden kirjain- ja tavausopetuksen koulumestari usein jätti isojen tyttöjen tehtäväksi. Yritystä ja halua lukemisen oppimiseen koululaisilla olikin: edessä olivat vuosittaiset lukuinkerit sekä rippikoulu, jonka käyminen oli ehdottomana edellytyksenä naimisiin pääsylekin. Kirjoittaminen jäi vähemmälle huomioille ja monen kohdalla oman nimen kirjoittaminen tuotti vielä myöhemminkin tuskan hien. Kriffelitalulle tehtiin yksittäisiä kirjaimia eikä niinkään sanoja, lauseita puhumattakaan. Laskennossa harjoiteltiin yh-

teen-, vähennys- ja kertolaskun parissa. Luvut olivat kuitenkin niin pieniä, että ne pystyi päässä laskemaan. Muita aineita ei ollutkaan, ellei voimisteluksi lasketa lumisotaa.

Piirrettyjen numeroiden ja kirjainten taulusta pois pyyhkimiseen koulumestari käytti jäniksen käpälää. Oppilaat pyyhkivät kriffelitalunsa kämmensyrjällä.

Eväänä koululaisilla oli yleensä kuiva leivänkannikka. Leipä oli tehty kunnan riikirukiista, ilman lisäaineita. Särvintä ei monenkaan leivän päällä ollut. Polkien hiukset oli saksilla leikattu lyhyeksi. Hiukset pidettiin lyhyinä, koska oli havaittu, että klanipäässä tai vilhtyy huonosti. Rankaisukeinona koulumestari käytti luunappia, tukkapölyä, keppiä ja ulosajoa.

Jos koulupojilla on nykyisin kujeensa, on niitä ollut myös 70 vuotta sitten. Jostakin syystä Härkämäen Viljami, Lampon Nestori ja Yli-Kurjen Vihtori olivat joutuneet nurkkaan seisomaan ja siellä piti olla myös välitunti. Viljami valittaa, aiheetta kylläkin: »Mitäs nyt tehreän, kun on pissahätä?» Nestori: »Tää on tärkeä paikka, eikä täst pois saa mennä, päästetään nurkaan vaan.» Ja niin nuo sankarit lirttivät lattialle. Pahaksi onneksi lattia oli keskelle päin kalteva ja lirivesi norui keskelle huonetta. Heti tunnin alussa koulumestari havaitsi polkien tekosen ja alkoi välittömästi syyllisten rankaisemisen. Rankaisu oli kai tehokas, koska vielä 70 vuotta myöhemmin Viljami tuumi: »Ja kyllä me sit saatiin köpisti persseen, niät mitä kuulu!»

Koulumestariilla oli myös omituinen tapa antaa pojille haukkumanimiä, kuten Saksanpässsi, Houkujaako, Tirri Kustaa, Putinankorkki. »Kiertokoulutalojen» poikia hän ei nimitellyt. Oli kai oma vatsa lähinnä ja huoneen lämpö tärkeä. Saihan koulumestari taloista ruuan ja kahvit. »Kerkon Jussikin oli oikeen uulanti ja sai tehreä mitä vaan, eikä sitä koskaan pauhattu.» Eipä silti, eivät pojat nimen keksimisessä olleet mestariaan huonompia: Epu-Jussi oli yleisempi nimitys kuin Enlund.

Pitkävartinen piippu ja nahkainen kessupussi pöydällä kuuluivat myös koulumestarin tuntikuvaan. »Ain se sen piippus kans präkäs ja krassas, vei sentään välitunnin ajaks kessupussin pois, luuli vissiin meitin pistävän kruutili sekkaan.»

Kiertokoulu oli sikäli vapaamuotoinen, että sitä ei ollut pakko käydä, elleivät vanhemmat vaatineet. Muutamat kävivät yhden jakson, toiset kuusi, seitsemänkin. Monen perheen vanhin lapsi, ainakin jos oli tyttö, joutui jäämään kotiin pleneimpien sisarustensa lapsenpiiksi, olipa koulunkäyntihalua kuinka kova tahansa. Koulusta ei annettu todistus-

Isoäidin testamentti

*Sinä lapseni, älä unohda
että se osa jonka sinä sait, on rakentajan osa.
Ei hajottajan.
Sovinnontekijän osa,
ei riitojen rakentajan.
Sen osa, joka on hoitava haavoja, mutta ei lyö niitä.
Sen, joka sammuttaa vihan, mutta ei lietso sitä.
Lievittää, mutta ei yllytä,
lohduttaa mutta ei kiihota.
Kantaa lähimmäisensä huolten taakkaa, mutta välttää
sysäämästä omaansa hänen harteilleen.*

*Älä unohda, että kuka hullu tahansa pystyy särkemään,
mutta rakentajaksi tarvitaan taitavaa.
Riidan pystyy tekemään kuka tahansa, mutta
sovittelijaksi tarvitaan viisasta.
Vähämielinenkin osaa lyödä, mutta parantajalta
vaaditaan taitajan kättä.
Ei vaadita paljon älyä siltä, joka osaa tehdä
murheelliseksi toisen ihmisen, mutta se joka pystyy
lohduttamaan,
on saanut lahjansa taivaasta.*

*Älä sano: en minä kykene.
Että jos tahdot hyvää, se kuitenkin kääntyy pahaksi
sinua vastaan, ja että katkeruuden siemenet itävät
sydämesi pellossa helpommin kuin rakkauden.*

*Jos kaikessa onnistuisit, olisit täydellinen,
eikä kukaan ole täydellinen maan päällä.
Mutta älä lakkaa yrittämästä,
sillä tämän osan sait maan päällä.*

Rauha Määttänen

äkseen vaikeuksistaan hän lupaa uhrikirkolle rahaa ja hetimiten seuraa pelastuminen tai tilanteen normalisoituminen. Lahjoittaja antaa kirkon kassaan lupaamansa summan. Uhraajan ja hänen läheistensä usko kirkon auttavaan voimaan vahvistuu.

Useista memoraateista paljastuu kuitenkin, että kaikki lupaaajat eivät ole täyttäneet velvoitettaan: kuka on unohtanut, kuka muuten vaan nuukuuttaan pihistellyt. Näitä uhrilupauksensa rikkojia — uhripattoja — kirkko rankaisee varsin ankarasti: lupauksen täyttämättä jättäminen aiheuttaa onnettomuuden.

Vuonna 1945 tuomittiin vastikään kalastuksen aloittanut pyhämaalainen Toivo Hyökyvirta. Hän oli laskenut kaksi verkkoaan ulkomatalikolle ja lähtenyt seuraavana päivänä niitä kokemaan. Pitkät tovit hän oli etsinyt verkonmerkkejään — turhaan. Hän lupasi nyt pienen rahasumman uhrikirkolle. Kun hän oli lupauksensa tehnyt, hän huomasi veneensä olevan menossa juuri verkonmerkkejä kohti. Hyökyvirta kertoi sitten ajatelleensa, että olisivathan ne muutenkin löytyneet, eikä täyttänyt lupastaan. Syksyksi hän oli saanut hankituksi itselleen jo kuusi verkkoa, mutta yhtenä yönä kaikki olivat kadonneet. Hän uskoo sen olleen Jumalan koston lupauksen rikkomisesta.

Kirkko sai tähänastisista suurimman uhrilahjan v. 1966. Uhraajana oli oululainen nainen, jonka poika oli 1963 purjehtinut merillä. Äiti sai muutama kuukauden pojan lähdön jälkeen tiedon, että laiva oli kadonnut Intian valtamerellä; miehistön kohtalosta ei tiedetty mitään. Äiti oli juuri lukenut Apu-lehdestä (27/1963) Pyhänmaan ihmeitä tekevistä kirkosta ja lupasi nyt hädässään kymmenyksen, 1700 markkaa, poikansa vuosituloista uhrikirkolle. Viikon kuluttua tuli tieto, että laiva miehistöineen oli löytynyt. Äiti piti lupastaan pelkkänä taikauskona eikä täyttänyt sitä. Yli kolme vuotta hän kärsi ankaria omantunnontuskia. Keväällä 1966 vieraili verokarhu ja peri rästejä n. 1700 markkaa. Näin äiti jo luuli lunastaneen lupauksensa. Mutta sitten joku ystävä muistutti hänelle: »Antakaa Jumalalle mikä Jumalan on, ja esivallalle mi-

kä esivallan on.» Elokuussa hän vihdoinkin postitti rahat ja pääsi rauhaan.

Seurakunnan rahastonhoitaja Lauri Kouhi kertoi, että eräs äiti lupasi uhrikirkolle tietyn summan, jos ensisynnytys onnistuisi hyvin. Hänen lapsensa tuli terveenä maailmaan — mutta äiti unohti lupauksensa. »Sain rangaistuksen: lehmäni kuoli», hän kirjoitti antaessaan lahjansa. Rahakirstunvartija Kouhi vakuuttaakin, että lupauksensa rikkonut yltiöpää on aina saanut rangaistuksen, joskus jopa paha äkillinen kuolema on yllättänyt.

V

Uhrikirkon tilikirjojen debet-puolelle on vuosisatojen vieressä merkitty saaduksi monenlaisia lantteja ja seteleitä: Ruotsin vallan aikana taaleja ja riksejä, suuriruhtinaan aikana ruplia ja kopekoita sekä 1800-luvun loppupuolelta lähtien markkoja ja pennejä.

Somerolaiset eivät ole laajemmalti olleet tietoisia uhrikirkosta. Kymmenvuotiskautena 1961—1970 on täältä lähetetty seitsemän uhrilahjaa, yhteensä 190:-. Viime vuoden lokakuussa Somerolta postitettiin kaksi maksuosoitusta, 50 ja 40 markkaa. Tämän vuoden huhtikuulta on uhrikirkon tilille Somerolta kirjattu 10:-. Vertailun vuoksi mainittakoon, että v. 1970 Forssasta lahjoitettiin 310 markkaa, Salosta 81 markkaa.

Luterilaiselle papistolle Pyhänmaan uhrikirkko on ilmeinen kiusankappale: rovasti Jaakko Haavio uskoo, että seurakunnan pappien on vaikea suhtautua myönteisesti kirkolle tuleviin »katolisiin» uhrilahjoihin; uskontotieteen professori Lauri Honko puolestaan arvelee lahjoittamisen olevan puhdasoppisen luterilaisuuden piirissä vain vaivoin siedettävää toimintaa.

Rovasti Taito Lumme, Pyhänmaan juuri eläkkeelle siirtynyt kirkkoherra, on tahtonut oikaista sen lahjoittajien käsityksen, että uhrikirkkoa hallitsi salaperäinen henki, joka auttaa hädänalaista ihmistä. Hän tähdentää, että Jumalaan yksin on ahdingossa turvauduttava: apu tulee ylhäältä.

ta, eikä kuusijuhlaa vietetty. Klertokouluun suhtauduttiin myönteisesti. »Pitihän jokasen lukemaan oppii, ylemmät koulut vaan oli herrasväen kakarii varten.»

Koulumestari Enlundin opetustyö lukutaidon hyväksi jatkui Somerolla pitkään: 33 vuotta. Suuri-

lukuinen oli niiden joukko, jotka koulumestari Enlundilta tänä aikana salivat opetuksen alkeet. Kirkkoneuvosto myönsi Enlundille eron virastaan 27. 2. 1910. Hänelle myönnettiin eläkettä 200 mk vuodessa. Vaarinpäiviä hän ehti viettää vain pari vuotta: koulumestari kuoli 1912.

Moskova 1971

heinäkuu

1.
*Tuhatkaksikymmentäneljä askelta
sinun luoksesi, Lenin:
toinen käsi nyrkissä
toinen vapaana.*
2.
*... sanoma,
sanoit englanniksi,
enkä ymmärtänyt
... jatkuu...*
3.
*Vain kahdeksan aamua
kahdeksan iltaa*
4.
Ja kaksi yötä
5.
*Kävelyt läpi Punaisen torin.
Epätasaiset
kansan kävelemät kivet.
Tuulta me kaipasimme
kuumana päivänä,
kun aurinkosi oli.*
6.
Kellot käyvät Kremlin aikaa.
7.
*Ihan vahingossa!
Joku on unohtanut taas ajan.
Keltainen samppanja kuohui nopeasti päähän.
Kuka soitti Mozhaiskiin?
Puhelinkopista oli yksi ruutu poissa
ja ilta tuli sisään.*

kirkkoa suurehkoilla rahasummalla, jos koti pelastuisi. Ihme tapahtui: tuulen suunta muuttui, Hannulan talo ja samalla kylän muitakin taloja säästyivät tulelta.

Kirkonkylästä erillään olevassa Isossa metsässä oli joskus 1870-luvulla tuli päässyt valloilleen ja uhkasi polttaa useita kymmeniä hehtaareita metsää. Impun faari, Daniel Imppu, hälytti rahalahjalla uhrikirkon apuun, jottei kulo tarvitsisi kylän parasta metsää. Tuhoutunut alue jälkin pieneksi, sillä tuuli oli kääntynyt äkkiä ja palo saatiin sammuttamaan.

Aivan uhrikirkon nurkilla, vain 200 metrin päässä siltä, raivosi tuli Kristian Laaksosen talossa v. 1932. Saunaa lämmittämässä ollut tytär oli jättänyt pesän eteen huolimattomasti risuja — yhtäkkiä ne roihahtivat ilmiliekkiin: talo ulkorakennuksineen paloi maan tasalle. Kipinät sinkoillivat myös naapureitten pärekatoille. Torppansa menetyksen pelossa yksi ja toinen teki uhrilupauksen kirkolle, ja katso: tuulen voima heikkeni eikä tuli enää uhanut lähitienoota.

C. Sairaus. Monet sairaat ovat pitäneet uhrikirkkoa terveyslähteenä. Kun apteekin lääkkeet eivät ole auttaneet, on turvauduttu kirkon parantavaan voimaan. Kovissa tuskissa potilas on pyytänyt apua Jumalalta ja luvannut uhrikirkolle lääkärinpalkkion.

Kymmenkunta vuotta sitten oli pysyvästi vuoteenomana muuan pyhämaalainen reumatisminen nainen. Hän oli rukoillut Jumalalta liikuntakykyään takaisin ja luvannut 10 markkaa kirkolle. Kerran oli yhtäkkiä kylmä väristys kulkenut läpi hänen ruumiinsa. Potilas oli luullut loppunsa jo koitta-neen, mutta heti kohtauksen jälkeen olivat kipu ja särky kaikkoneet. — Uhrikirkon »sairaskassa» karttui jälleen.

Suuren ihmeen koki v. 1968 jaloistaan halvaantunut tamperelainen nainen. Jostain lehdestä hän oli lukenut Pyhänmaan ihmeltä tekevästä kirkosta ja luvannut itsekin rahaa kirkolle, jos pystyisi vielä kävelemään. Eräänä lauantai-iltana kolisteli kirkkoherran kansilan ovea nainen, joka kertoi tulleen taksilla Tampereelta tuomaan lupaamaansa 50 markan uhrilahjaa kirkolle, koska hän oli saanut kävelykykynsä takaisin. Hän ei ollut voinut lähettää rahaa postitse, sillä hän oli tuntenut sisäistä pakkoa tulla katsomaan ihmeellistä kirkkoa ja tuomaan lahjansa itse perille.

Otan sairaustapauksista näytteeksi vielä yhden, Pöytyältä kesäkuussa v. 1970 tulleen kirjeen. Postittaja on vanha, sairas mies: »Olen sairas vanha mies sairastan keuhkosityöpää. Pyydän saara antaa pienen vaatimattoman lahjoituksen Pyhämään yhri kirkolle. 5 mk. Että tämä pieni lahjotus koituis minulle siunaukseksi annan jonkunajan päästä taas tolsenkerran pikkusumman. Että tämä koituis minulle terveydeksi Herran huoneen kautta.»

D. Lapsen syntyminen. Äiti sai synnytystuskiinsa maksua vastaan tehokasta lievitystä uhrikirkolta. Memoraattien mukaan myös syntyvän lapsen sukupuoleen voitlin vaikuttaa uhrilahjoin. Kerrotaan, että katolinen kirkko on noudattanut kysynnän ja tarjonnan lakia: koska pojat ovat aina olleet tyttöjä halutumpia, on heistä saanut maksaa myös enemmän. Ihmisten puheitten mukaan X- ja Y-kromosomit ovat monesti menneet kohdalleen: poika on tullut toivottaessa, tyttö haluttaessa.

Monet vastasyntyneiden äidit pudottavat roponsa kirkon kirstuun taatakseen pienoisensa menestyksen. Lahjoittajanimimerkki 'Onnellinen äiti' ottaa lapselleen kirkollisen henkivakuutuksen — »jotta kauan eläisit ja menestyisit maan päällä». Vanhemmat toivoivat uhrikirkon lahjoittavan heidän perillislleen henkistä ja aineellista hyvinvointia: älykkyyttä, lahjakkuutta, vaurautta.

E. Kiitollisuus. Onnelliset ja tyytyväiset ihmiset ovat kartuttaneet kirkon kassaa. Muuan huolten näännyttämä helsinkiläinen lahjoittaja kirjoittaa (1970) mustien pilvien väistyttyä: »Huolet ovat poistuneet kaukaisuuteen ja kaikki tuntuu jo menevän hyvin. On kuin paimo olisi väistynyt pois kohdaltani. Kaikki, mihin olen ryhtynyt, on onnistunut, työasiat kuin myös muut huolet ovat järjestyneet ja voitettu. Ja mikä vielä ihmeellisempää: tunnen olevani aivan täynnä uutta tarmoa ja sen tarmon toivon olevan pysyvää eikä mitään tuulahdusta.» Kirjoittajan elämä on nyt järjestyksessä kuin silloin ennen: on kaikki hyvin taas.

Uhrimarkkojen mukana saapuvat kirjeet osoittavat, että ihmiset tuntevat tarvetta osoittaa uhrikirkolle kiitollisuuttaan niistä monista onnenpotkauksista, joista ovat päässeet osallisiksi. Seurakunnan rahastonhoitajalla Lauri Kouhilla on tallessa kilokaupalla lahjoittajilta vuosien varrella tulleita kirjeitä. Selailin niitä viime kesänä ja totesin monien ihmisten ympäri Suomen heittävän arkihuolensa uhrikirkon kannettavaksi. Koululaisen onnistuminen kokeissa, työpaikan säilyminen, sotkuisten perheasioiden selviäminen, juoruilta ja panettelulta säästyminen, naapurisovun palautuminen, kadonneen rahapussin löytäminen, polkaystävän harhateiltä paluu, juopon raitistuminen — kaikki nämä ovat antaneet aiheen rahauhriin.

Kiitollisuuttaan vakuuttaa myös eräs mies, joka Pyhänmaan kirkkoherralle v. 1969 postittamassaan kirjeessä kertoo onnellisena lähettävänsä kymmenykset saamastaan veikkausvoitosta. Uhrilupaus on voimassa kaikilla veikkauskierroksilla: voittosummista hän maksaa aina kirkolle 20 % luksusveron. Mies on ilmeisesti kuvitellut uhrikirkon rahautomaatiksi. Tarinoiden mukaan kirkko suo apuaan kuitenkin vain hätätapauksissa.

IV

Kerrotuista memoraateista huomaa, että niitä leimaa tietty kaavamaisuus: Ihminen on joutunut vaaratilanteeseen tai hankaluuksiin. Selviyty-

II

Asian valaisemiseksi on lyhyt katsaus paikkakunnan ja sen kirkon historiaan välttämätön. Pyhämaa on ikimuistoisista ajoista ollut tunnettu saariston ja merenkulun keskus. Nyt se on jo sivulla valtavyölystä. Laivareittejä pitkin läntiset kulttuurivaikutteet saapuivat maahan — niin myös roomalaiskatolinen kristinoppi. Uusi uskonto tuli tutuksi ja se omaksuttiin saaristossa aikaisemmin kuin mantereella. Saaristolaiskristittyjen ja pakanoiden välillä syntyi tuon tuostakin uskonnollisia ristiriitoja. Sen vahvistaa Mikael Agricola Uuden testamentin suomennoksen esipuheessa: »Nämet Christittömet Suomalaiset, iotca silloin Pacanat olit, ia manderis asuit, tachtoit Lootolaisija (pyhämaalaisia) tauons pereste vahingoitta.» Pyhäänmaahan on mahdollisesti jo ennen ensimmäistä ristiretkeä rakennettu kirkko — merenkulkijain ja saaristolaisten pyhättö. Nykyinen uhrirkirkko lienee valmistunut katolisen ajan loppupuolella, 1500-luvun jälkipuoliskolla. Tarkkaa rakentamisajankohtaa ei tiedetä.

Paavin kirkko markkinoi kansalle lahjauhrioppia: vastalahjojen toivossa tai kiittollisuuden osoitukseksi Herran temppelille tuli antaa rahaa. Kirkolle uhraamista pidettiin ansiokkaana tekona, joka toi synnin päästön, jopa iäisen autuuden. Ja mikä tärkeintä: uhrirahalla voi ostaa apua myös maanpäällisiin vaikeuksiin. Monet tarinat siitä, miten uhrirkirkon avulla on tukalista tilanteista selvitty, osoittavat, että kansalla oli elävään kokemukseen perustuvia syytä uskoa Herran huoneelle tehtyjen lahjoitusten varjelevan vaaroissa. Pyhänmaan seuduilla elettiin kahden roomalaiskatolisen luostarin — Naantalin birgittalaisluostarin ja Rauman fransiskaani-luostarin — vaikutuspiirissä. Varsinkin fransiskaanimunkeilla, »harmailla veljillä», oli läheiset suhteet Pyhäänmaahan päin. Munkit nauttivat kansansuosloita: tuon ajan vaikeissa olosuhteissa he palvelivat pyyteettömästi ihmisten sielunhoitajina. Uskonpuhdistuksen melskeissä harmaat veljet karkotettiin v. 1538 Raumalta; Pyhästämaasta he saivat turvapaikan ja jatkoivat siellä hengellistä työtään.

Hurskaat katoliset tavat ja uskomukset elivät jatkuvasti kansan keskuudessa, vaikka »puhdistettu» oppi oli jo 1600-luvun alussa määrätty Suomessa valtionuskonnoksi. Katolinen uhriperinne on Pyhässämaassa säilynyt satoja vuosia ja on yhä vieläkin erittäin elinvoimainen: joka vuosi kirkon kassaan kertyy n. 15000 markkaa. Lahjoittajien luterilainen usko on siis vahvasti maustettu katolisella aneakauppaopilla. Lehdistö ja televisio ovat välittäneet 60-luvulla sanoin ja kuvin tietoa Pyhänmaan ihmeitä tekevästä kirkosta ympäri Suomea; informaatio on kulkenut hyvin myös aavan meren tuolle puolen: kovaa valuuttaa on saapunut mm. Kanadasta, Amerikasta ja Jamaikasta.

III

Kansanperinteen kerääjät ovat tallettaneet arkistoihin runsaasti ihmisten omakohtaisia kokemuksia uhrirkirkon pelastavasta voimasta. Nämä kertomukset — memoraatit — liittyvät pääasiassa merihätään, tulipaloihin, salrauteen, lapsen syntymään sekä ylipäättään kiittollisuuden osoittamiseen.

A. Merihätä. Kalastaja Matti Ylinen lastasi pyhäinmiesten aikoihin vuoden 1920:n paikkeilla (tarkkaa vuosilukua ei kertoja enää muistanut) uutta isokokkoista venettä Pyhänmaan Kettelin kylän rannassa. Hän alkoi kuljettaa sillä perunoita, nauriita ja voita Reposaareen. Kyläläiset toivat hänelle myytäviä tarvikkeita pitkin päivää, ja niin lähtö venyi ehtoopuoleen. Iltaimeässä tuulen yltyessä hän eksyi Luvian lähistöllä ja ajautui kiville Pirskerissä. Myrskyn yhä raivotessa ja veneen ollessa jo aivan pirstaleina hän sitoi itsensä soutu-penkkiin, jotta ruumis löydetäisiin helpommin. Henkensä hädässä Ylinen lupasi uhrirkirkolle 300 markkaa, jos pelastuisi meren myllerryksestä. Hän ajautui naurissäkkeineen autiolle saarelle. Viimeisillä voimillaan hän sitoi alushousunsa korkeaan seipäaseen merkiksi ohikulkijoille. Kolmen vuorokauden piinallisen odotuksen jälkeen saaren ohi kulki vene, josta Ylisen hätälippu huomattiin. Uupunut mies pelastettiin kuiville ja uhrirkirkko sai välittömästi luvatus summan.

Pyhämaalainen kuunari Sulo joutui v. 1908 myrskyn kouriin. 16-vuotias jungmanni Aarre Hautanen komennettiin mastoon purjeita reivaamaan. Kovassa merenkäynnissä työ oli hankalaa, ja kapteeni Vihtori Heltonen kiiruhti nuoren merimiehen avuksi. Tuuli riepotti purjeita ja köysiä niin ankaraasti, että molemmat miehet putosivat vaahtovaan mereen. Kapteeni lähetti mielellään SOS-hätämerkin uhrirkirkkoon. Heti suuri aalto työnsi hänet laivan reilingin viereen, ja siitä hänet nostettiin kannelle. Laivapolka Hautanen ei jaksanut uida ja hän hukkui.

Juuri ennen talvisotaa oli Itämerellä eräs laiva yrittänyt kovassa myrskyssä heittää ankkurinsa mereen, jotta alus ei olisi ajautunut karikolle. Ankkurikettingit katkesivat kuitenkin toinen toisensa perään, ja varma tuho näytti olevan edessä. Nyt kapteeni muisti Pyhänmaan vanhan uhrirkirkon ja lupasi sille rahasumman. Laskettiin viimeinen ankkuri, jota varten oli enää jäljellä vain pieni pala ruostunutta ankkuriketjua. Mutta kirkko teki tehtävänsä: kun ankkuri oli saatu mereen, rajuilma tyyntyi ja alus jäi liikkumattomaksi pienen ankkurikettinkinsä varaan.

B. Tulipalo. Paitsi meriseikkailut ovat myös tulipalot kääntäneet pyhämaalaisen ajatukset kirkon puoleen. Lahjoin on toivottu uhrirkirkolta palokunta-apua. Kammelan kylässä v. 1898 tuli ehti tuhota kylän kolme suurinta taloa. Tulen leviämisseuunnassa oli seuraavana vuorossa Hannulan talo. Hannulan isäntä oli kuitenkin luvannut muistaa uhri-

8.

Kuka vertasi valoja Pariisin valoihin?

9.

Nuori miliisi vikitteli myyjätärtä taidekaupassa.

Irja sanoi:

Ostetaan tuo taulu.

Jevtušenko! joku kiljaisi

kun mies astui sisään.

10.

Parillakymmenellä kopeekalla jäätelö, hiukan liian makea.

11.

Rakkaus,

me sanoimme kaikki

kun kuorma-autot kuljettivat pommeja

läpi öisen Moskovon.

Hiljaa.

Ja kuudella eri kielellä.

12.

Ystävyyden malja!

Kello kahdeksan

vai oliko se kymmenen.

13.

Vieläkin koskevat

päivät

ja tulevat liki.

14.

Moskova

kahdeksan päivää sinussa

ja kuitenkin koko elämä.

Kristiina Pelto-Timperi

Lemmen taivas pilvessä

Anni Polva

Sulo oli oikea kylän riesa. Sulo Armas Ainukainen — että joku oli raaskinutkin antaa pojalleen niin hirtehisen nimen. Mutta pankinjohtajan rouva oli, saatuaan ainoansa keski-län hermopaineessa.

Ainukainen oli käynyt kahdeksan vuotta lähi-kaupungin lyseota ja päässyt läpi neljä luokkaa, nekin perin vajavaisesti. Isänsä suosiollisella avulla hän oli päätenyt pankin vakinaiseksi virkailijaksi, mikä nostatteli kylän poikien niskavilloja. He nimittäin pelkäsivät Sulon anastavan heidän heilansa, hänellä kun oli rahaa molemmissa taskuissa eikä ulkonäössäkään ollut mitään vikaa. Pojat pelkäsivät suotta, sillä tytöt eivät halunneet koskea Suloon pikkuarpaallaankaan, niin perusteellisesti hän oli munannut itsensä tyttöjen silmissä. Jokainen inhosi häntä. Vain Anu oli poikkeus, mutta hän olikin jokapojan-Anu, joka oli valmis roikkumaan jokaisessa olkaimensoljessa.

He kaksi olisivat sopineetkin erinomaisesti yhteen, niin että kylä toivoi peukatot pystyssä parasta. Mutta Sulo, joka muuten oli kaikkiruokainen tyttöjen suhteen, ei voinut sietää Anua: liekö vastenmielisyys johtunut saaliin helppoudesta.

Ainukaisen mielestä miehuuden arvo mitattiin sillä, miten monta tyttöä mies oli päässyt hypelöimään ja hän halusi olla paras kalkista. Mutta kun piikanen toisensa jälkeen nakkasi hänelle niskojaan ja antoi hänen kuulla kunniansa, hän turvautui mielikuvitukseen ja kertoi poikasakissa sellaisia juttuja menestyksistään, että paholainenkin olisi punastunut. Hänen ei tarvinnut kuulemma muuta kuin silmäänsä vilkuttaa, ja tytöt juoksivat jalkansa rakoille hänen jäljessään.

Pojat olivat kyllin typeriä ottaakseen tarinat todesta, niin että useampi kuin yksi tyttölepu sai itkeä nenällinsä märäksi ja vannoa turhaan viattomuuttaan.

Isolan Marjatta ei ollut samanlaista pumpulia kuin toiset, vaan päätti panna kovan kovaa vastaan. Juttujen oli loputtava ja Sulo-pojan pudottava omaan kuoppaansa.

Hän oli poimimassa mustikoita maantien lähellä, kun joukko kylän poikia saapasteli siitä ohi. Sulo oli kukkona keskellä.

— Se on sillä tavalla pojat, että teidän on oltava sutjakkaampia, jos te haluatte onnistua tyttöjen kanssa, hän leventeli. — Rohkeasti kimppuun vaan ja tyttö on kuin suvihunajaa.

— Et sinä sentään jokaista pääse hypelöimään, kuului kiivaana poikajoukosta, ja Marjatta tunsii omansa äänen. — Et ainakaan Isolan Marjattaa. Siinä on tyttö, jota sinunlaisesi sormet ei helpolla napostelee.

Marjatta painui matalaksi ja odotti kasvot kuumina vastausta. Jos se ruoja uskaltaisi valehdella, hän järjestäisi sille muutakin kuin korvatillikan, jonka se oli saanut näytelmäharjoituksissa, kun oli tuonut likaiset sormensa liian lähelle häntä.

— Arvaa toinen kerta! Sulo hörähti. Isolan tyttö-hän oli heti ensimmäinen. Hän juoksi perässään niin sinnikkäästi, että sain hänestä tarpeekseni kauluk-sennappiani myöten.

Marjatta ei jäänyt odottamaan Penan vastausta, vaan hiipi matalana tiehensä. Penalla oli kerkeät nyrkit, niin että Ainukainen palaisi varmasti kotiin silmäkulma mustana.

Naapurin Rauha tuli Marjattaa vastaan ja oli hameestaan hypätä. — Nyt se Sulo on aukonut suutaan niin leveäksi, että meidän on pakko tehdä jotakin!

Ainukainen oli taas ratkennut leuhkimaan näpöstelyjään miessakissa, jossa oli ollut ahdaspäisyydestään tuttu Justus mukana, ja kehunut sanojaan seulomatta, miten oli käynyt Justuksen Maijankin aitassa.

— Sen takia se Maijasta jutteli, kun ei päässyt viime palokunnantansseista saattamaan sitä. Kuvitteli kai hienostikin kostavansa.

Justus oli palannut kotiin kuin ärsytetty sonni ja irrottanut vyöremelin jo portailla. Maija, täysikäinen tyttölapsi, oli saanut takamuksilleen syyttä suotta, ja vaikka remmitys oli osunutkin hameen päälle, ei ohut kesäkangas paljoa suojannut.

Marjatta kertoi omat kuulemansa ja tytöt vanhoivat järjestävänsä Ainukaiselle sellaisen hivutuksen, että se muistaisi sen puolet ikäänsä. — Naitetaan se runtti jollekin, joka nyhtää siitä luulot juurikarvoja myöten tai haastetaan se oikeuteen kunnianloukkauksesta.

Koston vannominen oli helppoa, mutta täytännönpäno oli toista. Ellei sattuma olisi tullut apumieheksi, olisi uhkailu jäänyt uhkalluksi.

Paikallinen urheiluseura järjesti tanssit lauantai-illaksi ja kylän tytöt pöpahtelivat toisissaan sopimassa lähtöaikoja. Marjatta ja Rauha poikkisivat Anunkin luokse.

Anu oli ollut kaupungissa kolme vuotta ja oppinut siellä kaupungin temput, niin että osasi pitää pojat lujilla. Niin lujalla, että ne kiersivät kulman taakse, kun huomasivat hänen tulevan. Hän oli kuin yhteinen, suuri lautasliina, eivätkä nuoretmiehet halunneet pyyhkiä suutaan samaan liinaan aina-kaan muiden nähden.

— Kivaa kun tulitte, Anu ihastui. Katsokaa miten kauniin puvun minä ostin itselleni kaupungista. Sängyllä makasi kiljuvanpunainen mekko, jossa

viä tapaamaan. Siellä meldät nuoret otettiin hyvin lämpimästi vastaan. Valtosen tädillä olikin tapana sanoa joka kerta: »Olkaa vapaita, kun me ollaan kaikki niin kuin samaa perhettä.»

Jostain hyvin kaukaa hiljaisina hetkinä tulevat

seuramuistot silmiäni eteen kuin unennäköinä. On kuin kuuluisi laulua: »Nyt kiitosvirren mä riemuin laulan mun rakkaan Jeesuksen kiitokseksi, kun armostansa soi mulle rauhan ja taivaan valtakunnan ilmaiseksi.»

* * *

Vaaroissa varjeleva uhrikirkko

Pekka Salminen

Kesällä Vakka-Suomessa liikkuva matkailija poikkeaa varmasti Pyhänmaan kuntaan, Uudenkaupungin ja Rauman välissä sijaitsevaan saaristopitäjään. Matkailubrošyyri houkuttelee hänet liikkeelle tutustumaan kirkonkylän — ja samalla koko paikkakunnan — maineikkaaseen turistikohteeseen, uhrikirkkoon. Ja ihmettelemistä siinä onkin: uhrikirkkoja ei Suomessa ole monta — Pyhänmaan lisäksi vain Korsnäsän, Kuoreveden ja Salolsten temppelit; Pyhänmaan kirkko on kuitenkin

näistä ylivoimaisesti kuuluisin.

Jos uhrikirkkoon tutustumismatka sattuu sunnuntaiaamupäiväksi, matkailija todennäköisesti osallistuu myös jumalanpalvelukseen seurakunnan harmaakivikirkossa — puista uhrikirkkoa ei enää käytetä sananjulistuspaikkana. Saarnan jälkeen seuraavat kirkolliset ilmoitukset tarjoavat turistille mielenkiintoista kuultavaa: pappi antaa tiedoksi viikon aikana uhrikirkolle saapuneet rahalahjoitukset. Vireä kuulija kiinnostuu: kirkolle uhrilahjoja? Miksi?

Pyhänmaan ihmeitä tekevä kirkko.

Forssan mainetta eivät juuri parantaneet ne Vorsaan koulusta Someron Yhteiskouluun tulleet oppilaat, jotka mielellään kertoivat »kulttuuripaikkansa» vilkkaista tapahtumista. Suurin osa vaihtoi koulua luultavasti luokalle jäämisten takia, eikä koululahjakkuuden taso tainnut olla kovin korkea. Ikä sen sijaan tavallisesti oli runsaasti somerolais-ten luokkatoverien ikää korkeampi — luokalle jäämiset kun kaiketi olivat toistuneet useitakin kertoja. Kokemuksia siis ymmärrettävästi oli enemmän kuin meillä, jotka koulutyön lomassa vain kitkimme naurismaita ja pyörimme illanvietoissa piirileikkiä. Eikä ollut opettajistamme kerrottavaa samassa määrin kuin Vorsaan koulun tyypeistä. Mieleeni ei tosin ole jäänyt juuri muuta kuin Ropsu tai Kropsu — en oikein muista —, johtajatar ilmeisesti, kuivaksi ja kiukkuiseksi muijaksi kuvattu. Juhlat sen sijaan olivat sitäkin mehevempiä. Niissä kuulemma viina virtaili ja seksuaaliopetusta annettiin käytännössä. En ollut koskaan kuullut puhuttavan pusukilpailuista enkä räätipokasta, ennen kuin sain luokkatovereikseni Forssan koulun konkareita.

Sen jälkeen olen tutustunut moniin tavallisiin,

jopa mukaviin forssalaisiin, olen käynytkin tässä kaupungissa, joka sukulaispoikani mielestä oli jo kauppala-aikoinaan »rämä kaupunki». Tuomari B:n kanssa olen syönyt monta lounasta ja saanut hänetkin ymmärtämään pulmiani.

Somerolaisetkaan eivät varmaan enää jaksa paheksua Forssaa yhtä kovasti kuin ennen. Onhan Somerollakin jo hotelli — ettei vain useampiakin. En tiedä, mitä yhteiskoululaiset nykyään harrastavat vapaa-aikoinaan — eivätköhän pusukilpailut ole poissa muodissa nykyään jo jokaisella palkkakunnalla. Mutta vieläkö ne Forssan koulun sopeutumattomat nykyään pyrkivät Somerolle opiskelemaan ja antamaan »landepaukuille» seksuaalivalistusta?

Naapurien keskenhän on aina plentä kränää. »Kyl-mää, sanoo somerolainen saunan lauteilla», pilkkaavat forssalaiset. Forssalainen tietysti sanoo sen sijaan: »Kylä minä.»

Ja kuitenkin linja-autolla pääsee Somerolta Forssaan nopeammin kuin helsinkiläinen pääsee joka päivä keskustan työpaikasta lähliössä sijaitsevaan kotiinsa.

Seuramuistoja

Ella Matilainen

Suunnilleen kaksikymmentä vuotta on kulunut siitä, kun Somerolla vaikutti pastori Pentti Hämäläinen. Se vajaa neljä vuotta, jonka hän ehti täällä toimia, ei varmaan jäänyt somerolaisilta huomaamatta. Hän toimi Someron yhteiskoulun uskonnonlehtorina ja hoiti samalla seurakunnan nuorisopastorin tehtäviä. Hänen saarnansa olivat ytimekkäitä, sanat joskus taiteellisesti valittuja ja puhtaasti raamattuun perustuvia. Hän kokosi ympärilleen melkoisen nuorisjoukon, mistä suuri yleisö oli vähemmän tietoinen.

Eivät varmaan pahastune ne silloiset seurakunnan nuoret — nyt jo keski-ikää lähentelevät perheenisät ja äidit —, vaikka tässä muistelen menneitä. Nuoruus on varmaan kaikille kulta-aikaa. Kyllä täytyy nyt ihmetellä, kuinka mielellään yhteen tultiin: vaikka ei muuta, niin laulamaan. Kyllä Matti ja Marja Näykki, Unto Männistö, Raili Takala, Marke Valtonen ja monet muut silloin niin rakkaat ystävät tietäisivät kertoa, mikä lämmin henki se oli, joka yhteen veti. En liioittele jos sanon, että se oli Jumalan Henki.

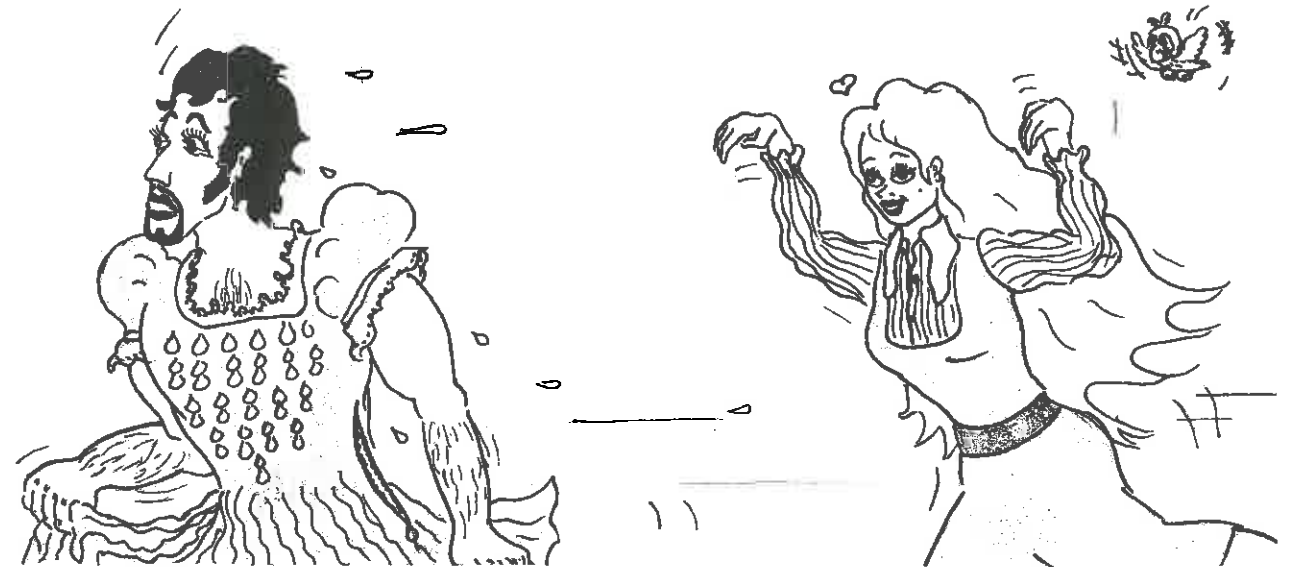
Pastori Hämäläinen opetti meille monta kaunista Siionin laulua ja virttä. Tuosta laulamisesta on hupaisakin tapaus. Kun oltiin taas kokoonnuttu yh-

teen eikä heti ruvettu laulamaan, tokaisi Aarni Perko: »Mitäs siin kuppaatte, velsakka virsil!»

Teologian ylioppilas Anna-Maija Raittila vieraili usein pastori Hämäläisen kodissa, jonne me nuoretkin olimme tervetulleita. Kerran olen kuullut runoilija Raittilan lausuvan omia runojaan. Hän oli erittäin henkevä ja syvämielinen ihminen. Matti Näykki sanoikin kerran seurojen jälkeen, jossa Raittila oli puhunut: »Kyllä tuo Anna-Maija on sitten kuin madonna.» Näissä tilaisuuksissa kävi usein puhujia Helsingistä, mm. kapteeni Yrjö Massa, pastori Ilmari Soisalon-Soininen, sekä teologian ylioppilaat Lauri Impiö ja Antero Niva.

Kaksi kertaa teimme pastori Hämäläisen johdolla retken pohjoiseen keskilyön aurinkoa katsomaan sekä tutustumaan paikalliseen kristillisyyteen. Kalkki tällainen toiminta, johon sain osallistua ja josta sain ammentaa Jumalan pyhää perintöä, ei voinut olla vaikuttamatta sisäiseen kehitykseeni. Silloin puhtaudella ymmärrettiin muutakin kuin kasvojen pesemistä: se ulottui sielun syvyyksiin asti, kaikki oli aitoa ja ehdotonta, uskominenkin.

Monet monituiset kerrat teimme pyöräretkiä Lehtimäen koululle seuroihin tai muuten vain ystä-

oli kimaltelevia paljetteja rinnassa. — En minä tätä tänä iltana, tyttö selitti, uudistan tämän vasta Sulon syntymäpäivillä. Miten se poika onkaan minun makuuni! Tekisin mitä tahansa saadakseni hänet ja sitten pitäisinkin kiinni kuin haukka saaliistaan.

Silloin Marjatta keksi. Anu saisi Ainukaisensa ja kylä rauhan.

Kun Anu ja Rauha poikkesivat tuvan puolelle, pujahti Marjatta vähin äänin tiehensä ja jäi odottamaan ystäväänsä tienmutkan taakse.

— Miten sinä sillä tavalla? Rauha ihmetteli, sitten hänen silmänsä pyöristyivät. Marjatan takin alta kurkisti kiljuvanpunainen hameenhelma. — Sehän on Anun, mitä sinä sillä?

Marjatta ei selittänyt, nauroi vain ja vihjaisi, että pian olisi kettu raudoissa. — Tämä on sellainen taistelulippu joka varmasti auttaa, hae sinä vain Anu ajoissa ja pidätkö häntä iltamatalon pihalla.

Melkein tunnin ennen tanssien alkua Marjatta eksyi kuin vahingossa Sulon portin taakse, ja poika ilmestyi pihaan valloitusvoimastaan varmana. — Minuako sinä? Hän oli valmis mihin tahansa saadakseen näyttää Penalle ja muille pojille, että hänet haettiin kotiportilta asti.

Palokunnantalon pihasta johti aidattu polku uimarantaan ja Marjatta ehdotti, että he käväisisivät siellä ennen iltamien alkua. — Juostaan kilpaa uimaan. Jos sinä ehdit ennen minua, niin saat pusun vaikka koko kylän katsellessa.

Eipä ollut ihme, että Ainukaiselle tuli sellainen kiire, että hän unohti uimahousuttomuutensa ja kaiken painellessaan kohti rantaa. Siellä hän pudotti vaatteensa aivan veden rajaan ja veti kymmenen metriä sellaista kroolia, että vesi porskui valkeana. Vasta sitten hän kääntyi. — Oletko sinä ehtinyt vielä edes rantakiville...? Lause katkesi kesken, sillä tyttöä ei ollut missään. — Mitä himpsuttia sinä ilvellet? Poika lähti vetämään äkäisenä takaisinpäin.

Hiekalla ei ollut Marjattaa, ei housuja eikä paitaa — oli vain koreanpunainen naisen mekko, eikä

rannalta päässyt pois muualta kuin iltamatalon kautta. Ainukaisen oli pakko turvautua lainahöyheniin.

— Ei kai siellä vielä ketään ole, ja jos hilvin aidanviertä, kukaan ei edes huomaa minua, Sulo suunnitteli.

Portaiden edessä oli kokonainen lauma tyttöjä ja muutama poikakin oli eksynyt joukkoon. Anu oli äänessä ja kertoi, että joku oli käynyt kähveltämässä hänen tuliterän hameensa.

— Jos toden tunnustan, niin epäilen Suloa, Marjatta arvaili. Hän on kertonut joka puolelle, että on rakastunut sinuun.

— Minullekin hän on vihjaillut sellaista, Rauha muisteli. Sanoi, että sinä olet sellainen tyttö, joka varmasti pistät miehen karhunrautoihin, ja siltä hän pitää.

Punapukuinen olento hiippaili varovasti pensaidan vierustaa ja toivoi, ettei kukaan huomaisi häntä. Onni oli kuitenkin hylännyt hänet.

— Tuollahan se sinun hameesi menee, Marjatta keksi, ja kaikki kääntyivät katsomaan hänen sormensa suuntaa. Ota kiinni, ennen kuin se pääsee karkuun. Sitä se toivoo.

Sulo pisti vauhkona juoksuksi, sillä aavistus sanoi hänelle, että nyt oli vapaus vaarassa. Jokapojan-Anu oli irtautunut joukosta ja lähti villettämään häntä kohti.

Ainukaisen askel alkoi pian painaa, kasvot muuttuivat punaisemmiksi kuin päällä oleva hame, ja kun hän yritti oikaista yli ojan, hän sekosi niin surkeasti helmuksiinsa, ettei selvinnyt niistä ennen kuin oli jo ansassa.

— Kiinni on ja pysyy, Marjatta huokaisi tyytyväisenä, kun Anu pyllähti ojaan punaisen mekon perässä. Hän työnsi kätensä Rauhan kainaloon ja veti hänet mukaansa. — Nyt pistetään tanssiksi niin että kengänpohjat hajoaa, sillä kylä saa lopultakin rauhan. Anu antaa Ainukaiselle korkojen kanssa sen suikon jonka minä lupasin ja ellei se muuten pysy alallaan, se lukitsee sen kanakoppiin, siitä voit olla varma.

Valkoinen yläluokka

Timo Kouri

Siirtomaiden omistamista pidetään häpeällisenä: Portugalia katsotaan kuin länsimaisen perheyhteisön mustaa lammasta, koska se käyttää hyväkseen Angolan ja Mosambikin raaka-ainevaroja ja halpaa työvoimaa sekä myy valmiita tuotteita näihin maihin »kohtuuhinnasta». Samat hyödyntämisperiaatteet ovat kuitenkin pesityneet maailmankauppaan ja taloudelliseen yhteistyöhön.

Toisen maailmansodan jälkeen länsimaat ovat perustaneet EEC:n ja EFTA:n ja itäblokki on muodostanut COMECON:in kehittämään jäsenmaiden kansantaloutta: markkina-alue on laajentunut ja tullee on vähennetty. Etenkin teollisuustuotteiden tullit ovat laskeneet tuntuvasti. Raaka-aineista saavat kehitysmaat vieläkin maksaa huomattavia tullee Euroopan teollisuusmaille. Yleismaailmalisista tullienalennusneuvotteluista — Kennedyn kierroksen keskusteluista — on tullut kehittyneiden maiden apukeino pinota uusia tiilikerroksia suoja-muuriin, joka jättää kehitysmaat kehittymättömään yksinäisyyteen.

Monet valtiot ovat olleet innokkaita sijoittamaan pääomia kolmannen maailman elinkeino-elämän nostamiseksi. Yhdysvallat omistaa öljy-yhtiöitä ja hedelmäplantaaseja Keski- ja Etelä-Amerikassa. Ranska ja Englanti ovat vakinnutaneet asemiaan entisissä siirtomaissaan, Englanti erityisen voimakkaasti Brittiläisen Kansainyhteisön maissa. Länsi-Saksa on säästynyt monilta entisten siirtomaavaltiojen ongelmilta: se on lyhyessä ajassa saattanut sujuttaa markkojaan mm. Keski-Amerikan valtioihin. Sijoitusten ohella »rahamah-

dit» ovat tukeneet rahattomia jakamalla avustuksia — ehtona on ollut poliittinen kuuliaisuus tai sotilastukikohtien myöntäminen! Tällaisten satelliittivaltioiden joukkoon ovat päässeet esim. Espanja, jossa on Yhdysvaltojen ydinsukellusveneidien tukikohta, ja Egypti, jonne Neuvostoliitto on sijoittanut Välimeren-laivastoaan.

Suomikin hyötyy vallitsevasta tilanteesta. EFTA:n jäsenyys tuo mukanaan hinnanalennukset. Maamme kauppasopimukset noudattavat yleisiä tariffeja: Persian öljy ja Brasilian kahvi maksavat meille vähän ja parantavat tulitulojamme. On siis väärin sanoa, että »kehitysmaanylkyreitä» asuu vain Lontoossa tai Ruhrin alueella: jokaisella, joka tietää saavansa nauttia toisen kustannuksella, on vastuu.

Vaivaavaa, halveksittavaa etunäkökohtapolitiikkaa on pyritty tasoittamaan kehitysavulla. YK on suositellut, että jokainen valtio lahjoittaisi prosentin kansantuotteestaan — Suomi on päässyt 0,06 %:iin. Kukaan ei ole halunnut luopua mukavuuksistaan, yhtiöt laskevat vain voittoprosentteja: oikea käsi vie vääryydellä nelinkertaisesti sen, mitä vasen on antanut. Tällöin kehitysmaiden omatkin yritykset, kuten Latinalaisen Amerikan vapaakauppa-alue LAFTA, jäävät pikkupojan sätkyttelyksi isän lujassa otteessa.

Kehittyneet maat ovat tarrautuneet lujasti elintasoonsa ja imevät »siirtomaltaan» kiviin. Nykyiset levottomuudet, kuten kidnappaukset Etelä-Amerikassa, osoittavat, että imupillit eivät säily kauan ehjinä.

Hossojan Erkki - tietäjä

K. O. Laine

Somerniemellä 1800-luvun lopussa asui syrjäistä Hossojan torppaa Erkki-niminen mies, joka oli palkkakunnalla ja laajemmallaakin alueella, aina Helsingin myöten tunnettu leikinlaskija: nopea-älyinen ja aina tilanteen tasalla oleva, sanavalmis huumorimies. Joskus joulun alla 1880-luvulla oli kolmen miehen ja hevosen ryhmä menossa Helsinkiin viemään lihakuormia. Tähän ryhmään kuului myös Hossojan Erkki. Ryhmä poikkesi Vihdissä kortteeripaikkaan yöksi. Tällaisissa yöpymispai-koissa, jollaisia oli matkan varrella useita, oli liite-ri, johon kuormat saatiin lukkojen taakse ja hevoset suojaan, kun taas miehet puolestaan nukuivat talon tuvassa.

Kun kuormat ja hevoset oli saatu liiteriin, menivät miehet sisälle isännän mukana, lukuunottamatta Hossojan Erkkiä, joka poikkesi asi-oiheen liiterin taakse. Perästäpäin hänkin tuli tu-paan. Kun tavanomaiset kuulumiset oli kerrottu ja matkamiehet alkoivat syödä eväitään, kysyi kort-teerin isäntä, olivatko he tullessaan nähneet talon isoa emäsiikaa, joka oli ollut pois ellisestä saak-ka, ja olisi suuri vahinko, jos se meni sen tien. Ei ol-lut nähty. Kun eväät oli syöty, kysyi Hossojan Erk-ki isännältä: »Onks talos viinaa, mää ruukan täm-mössi asjoi kattoo viinpotust.» Talossa ei ollut vii-naa, mutta isäntä arveli, että vanhalta isännällä olisi, ja niin lähdettiin hakemaan. Lähtijöille Erkki antoi ohjeet: »Se tarttis olla simmoses litran Fen-niapotus, mihe lasiruukis on kylkeen puhallet teh-des ikään kun sinetti, ja se tarttis olla liki täys ja sit

se täytys tuara vasemmas käres.» Mitähän keppo-sia se Erkki taas suunnittelee, kuiskailivat toiset matkamiehet keskenään.

Viinaa saatiin. Erkki otti pullon vasempaan kä-teensä, ravisteli sitä voimakkaasti ja maistoi, että se todella oli viinaa, ravisti uudelleen, katseli pul-loon mieltiväisen näköisenä, ravisti vielä kerran, katseli, mielti ja sanoi: »Näyttää silt et on ikään kun se sika ols josain kuopas. Onks jottain kuappaa lähertyvil?» »No voi jestas, siei liiterin takana on se vanha perunakuoppa, josta katto on auki, onkos se puronnu sinne», sanoi emäntä, joka oli seurannut Erkin loitsua. Mentiin katsomaan ja siellähän se oli. Yhteisvoimin saatiin sitten kylmästä kangistu-nut sika ylös, mutta kun sitä vähän hierottiin, kaa-dettiin kahvia ja vähän viinaa suuhun sekä vietiin lämpimään navettaan, niin kohta se taas oli ennal-laan.

Tästä ihmesteosta miehet saivat ilmaisen kort-teerin ja Erkki lisäksi Fennia-pullon, »liki täys vii-naa», matkaevääksi. Sitä miehet seuraavana päi-vänä lämpimikseen mennessään nauttivat ja nau-roivat Erkin keksimälle kepposelle, sillä todelli-suudessa hän oli nähnyt mainitun sian jo asioilla käydessään liiterin takana ennen tupaan menoa. Potustakatsojan maine levisi nopeasti matka-miesten mukana: Erkistä tuli tietäjä. Kerrottiin, et-tä hänelle jälkeenpäin tuli useita pyyntöjä »selvi-tysmieheksi», mutta hän tavallisesti vastasi, ettei enää luota noihin henkeisiin voimiinsa, »ko mun on toi järk puronnu kaulaan».

Forssan likat ja pojat

Kirsti Laurila

Asioin tässä muutama vuosi sitten työtehtävissä erään insinöörin kanssa, joka kehotti minua jonkin kysymyksen takia kääntymään tuomari B:n puoleen. Seuraavan kerran tavatessamme valittelin B:n ynseää suhtautumista ja sanoin, ettei se B. tainnut ymmärtää koko asiasta paljon mitään. In-sinööri sanoi rohkaisevasti: »Ei siltä kannata välit-tää: se on Forssasta.»

Puhkesin raikuvaan nauruun ja kysäisin, mistä insinööri sitten oli kotoisin. Hän ilmoitti käyneensä koulunsa Jokioissa. Ymmärsin heti, mistä hän oli saanut käsityksensä forssalaisista.

Minustakin Forssa oli vuosikausia aika epä-

määräinen palkka ja forssalaiset vähän tuollaista alemman luokan kansaa. Forssassa en ollut kos-kaan käynyt, niin lähellä Someroa kuin se sijaitsee-kin, olin vain huhupuheita kuullut »Vorsasta» ja »vorsaalaisista».

Forssassa oli ennen kaikkea hotelli. Mikä pahei-den pesä! Ynnä viinakauppa, toinen kauhistus! Kun miehet lähtivät Forssaan, he menivät tietysti juo-pottelemaan. Jotenkin minulla oli lapsuudessani myös sellainen käsitys, että pumpulitehtaan tytöt ne siellä keikkulivat herrojen kainalossa — ja taas oli papella seuraavana vuonna aihetta päivitellä aviottomien lasten lukumäärää.

Seuraavana suvena, 1931, jouduin mukaan matkalle, jonka Kuusjoen suojeluskunta teki Someron Linjan autolla Kuusjoelta Kosken ja Mellilän kautta Loimaalle Varsinais-Suomen suojeluskuntapiirin kesäjuhlille. Lähtlessämme eräs kuusjokilainen isäntämies oli ottanut lotta-valmonsan mukaansa, jonka johdosta toinen vekkuli ohranjyvä silmässä kysäisi: »Mitä vaste sää tota emäntäs fölis oti, eksää sitä muistanu, et Loimal simmone panimo jaa o.» Retken huippu kumminkin oli, kun tuore presidenttimme Ukko-Pekka suojeluskuntaväpelin puoleen sonnustautuneena ja sormiansa tavattoman kaukana lakinlipasta pitäen tarkasti Loimaan torilla rivistömme.

Lopetan nämä inhorealistiset muistelmani Suomen historian yhteen merkittävimpään päivään, kieltolain kumoamisen jälkeen tapahtuneeseen alkoholiliikkeitten avaamispäivään 15. 4. 1932. Kuin

★ ★ ★

Salolaine halunkki

Arvo Saura

Viime vuossaran lopul rupes raha pyörimä Salo ympäril maakunnas oikke ihmelisel vauhril. Käve nähkäs sil taval, et puust ruvetin maksama raha. Tämä ast se ei ollu kelvanu paljo muuks ku halvoiks ja hillen polttamiseen. Koske, Teijo ja Matilta masu ni söivä hiili nii pal ku härkparit kerkisi hiilkrintui sin raahama.

Mut sit ruvetin puut ostama uusil sahoil. Ulkomail viettin parrui, pattinkei ja lauroi. Parrui veistettin kirveil; pattinkei ja lauroi sahatti kahre miehe voimal härksahan kans.

Ku maalaise tuliva Salo, ni niil kaikil ol täyre kuorma parrui, lauroi taik halvoi. Puust ol kova kysynt, ja ol munt yhtiö, ku niit ostiva. Niil ol oikke sitä vaste miehe, ku tekivä kaupoi, ja niit ostomiehi, niit sanotti h a l u n k e i k s.

Yhre yhtiö halunkkin ol yks vanh merimies, ku ol ostanu itteläs talon Perttelin tullist. Siin ol nii helppo saara ain kuorm kiine, ku niit tul Perttelist, Kuusjoelt, Kiikalast taik Somerolt saakke.

Yks Someron äijä tul tommot keväl, ku aurink ol jo tien pehmittäny, halkkuormas kans Salo päite. Siin halunkin talon kohral hää kuul, ku joku huus: »Aja tän vaa!» Äi kato ympärilläs. Hää näk, et ta-

ka ollakaan, satuin sinä päivänä tulemaan Turusta Saloon ja menemään Salon kauppatorilta klo 14 lähtevään Someron Linjan autoon Salo—Kuusjoki—Somero. Auto oli kännisiä pertteliläisiä, kuusjokilaisia, häntäläläisiä ja talvisiltalaisia täynnä, mutta jotenkuten mahduin istumaan takapenkille kahden kuusjokilaisen väliin. Heidän siinä maistellessaan Karhu-viinaa kysäisin toiselta vierustoveriltani, miltäs toi valtion tavara nyt maisuu, jolloin hän lausui ikimuistoiset sanat: »Ei se mittä ni hulluma makust ol, mut ni saatanan plattu ja ni helvetin kallist.» Eikä voi kieltää, ettei hän olisi ollut oikeassa. Olihan virolainen siihen saakka ollut kolme kertaa väkevämpää ja silti paljon halvempaa. Entäs kerkolalainen sitten? Huomattavasti edullisempaahan sekin oli ollut.

Nykyajan ralli väittää, että linja-autossa on tunnelmaa. Entisaikaan taisi olla vielä enemmän kuin nyt.

los ol klasi auk ja meinas, et halunk siel komentel hänt.

»Aja tän vaa!» kuulus uurestas ja oikke selvästi. »No, mikäs siin, voin mää nää halvot sullekin myyrä», meinas äi ja ajo pihäl. Siin ol melkke tyhjä halkplaan, ja sihe hää kuormas latos. Halunk ei ollut koto. Hää ol ollu kauppalas ja tul koti, ku kuorm ol jo tyhjä.

»Vai sil taval. Se o ollu toi meijän papukai, ku mää merilt olen tuonu. Se o sen konstei. Ei mää ols niil sun halvoilas nii välikä ny pitäny, ku ne o ollu laskusuunas kokonas. Mut ku sää sen kuormas ny jo ole purkanu eikä se suu syytäskä olnu, ni ostetan pois. Mennäs sisäl ja juora harjakaiskaffe, niinku prukata!»

Se verra hää ol kumiskil vihane, et ot sen papukaija orrelt ja paiskas sänky al häppömä. Muljas hää komens keittäjä harjakaiskaffet. Mam tuukas kaffe pööräl, mut kesken kaikke hää huomasi, ette olukka yhtikä kaffemaito. Kat pahahenk ol litkiny sen kaik.

Sillo emänt vihastus, ot kati ja paiskas sen kiu-kusas sänky al. Sielt kuulus, ku papukai kysys silt katilt: »Ostik sää kans halvoi?»

Maailmanrauhan mahdollisuudet

Markku Nurmi

Näin joulun aikaan on totuttu kuulemaan sanonta »maassa rauha ihmisten kesken». Eikä ihme, sillä siitä puhe mistä puute. Yhä vielä 1970-luvulla raivoaa sota monissa osissa maapalloa. Rauha on vain toiveena ihmisten mielessä. Rauhaa pidetään ihanteellisena olotilana kaiken fyysisen ja henkisen kehityksen kannalta. Vaikka rauhan kannattajia on huomattavasti enemmän kuin niitä, jotka siitä eivät välitä, ei vielä ole onnistuttu saamaan aikaan yleismaailmallista rauhaa. Mistä tämä johtuu? Voitaisiinko ajatella, että johtavat poliitikot piltävät sotaa parempana vaihtoehtona? Tuskinpa. Olosuhteet vain ovat rauhan kannalta kovin epäedulliset. Lähes kaikessa sotatoiminnassa, lukuunottamatta entisajan uskonsotia ja nykypäivän maailmankatsomuksellisia kiistoja, tärkeimpänä tavoitteena on ollut lisämaa-alueen valloittaminen. Uusia maaomistuksia on pyritty hankkimaan kasvavaa väestöä varten. Kun tiedämme, että maapallon väkiluku kasvaa suorastaan räjähdysnomaisesti ja niin ollen lisätilaa tarvitaan, tuntuukin siltä, ettemme voi elää rauhassa, ellei jotain ratkaisevaa saada aikaan. Toinen seikka, joka saattaa asettaa maailmanrauhan vaaraan, on kehittyneiden eli teollistuneiden ja vauraiden maiden ja niin sanottujen kehitysmaiden välinen taloudellinen kuilu. Tällä railolla on taipumus kasvaa yhä suuremmaksi. Rikkaat rikastuvat ja köyhät köyhtyvät.

Ihmisarvon mukaisen elintilan, siis rauhan, saavuttamiseksi tarvitaan maailmanlaajuisia yhteiskuntasuunnittelua. Tällaista toimintaa varten on YK. Sen piirissä tutkitaan mm. väestönkasvun hillitsemistä. Syntyvyydensäännöstely lienee tässä tapauksessa paras ratkaisu. Sen toteuttaminen vaatii kuitenkin ennakkoluulojen voittamista. Nämä ennakkoluulot ovat etupäässä eri uskontojen luomia. Uskontojen kahleista on kuitenkin vapautettava, sillä on arvioitu, että seuraavan kolmenkymmenen vuoden kuluessa, siis vuoteen 2000 men-

nessä, maapallon väkiluku kaksinkertaistuu ja on silloin noin seitsemän miljardia.

Toinen YK:n maailmanrauhaan tähtäävän toiminnan muodoista on kehitysavun antaminen. Kehitysavun tarkoituksena on auttaa nuoret tai muutoin kehittymättömät valtiot jaloilleen, jotta ne sitten pystyisivät huolehtimaan itsestään. Tässä tarkoituksessa YK lähettää rahallisen ja materiaalisen avun lisäksi myös ns. kehitysjoukkoja, joiden tehtävänä on opettaa ja neuvoa eri aloilla. Kehitysmailhin matkaakin muun muassa maa- ja metsätalouden asiantuntijoita kertomaan kuinka maa saadaan tuottamaan enemmän, vuori-insinöörejä neuvomaan luonnonrikkauksien käyttöön otossa jne. Tämä työ on osaltaan auttamassa, kun pyritään kaventamaan rikkaiden ja köyhien maiden välistä kuilua. Vuonna 1965 teollistuneiden maiden kansantuote asukasta kohti oli 12-kertainen kehitysmailhin verrattuna. Vuonna 2000 tuo ero on kasvanut 18-kertaiseksi. Tämän eron kaventamisessa on paljon työtä.

Nämä ovat vakavia asioita eikä näitä voida hoitaa tyhjänpäiväisellä höpötyksellä tai välinpitämättömyydellä. Useat ikääntyneet ihmiset ovat tässä asiassa omaksuneet taantumuksellisen »jokainen-huolehtikoon-omista-asioistaan» -asenteen. He voivat selvittää elämänsä loppuun ajattelemalla näin. Mutta vain siinä tapauksessa, että kuolevat melko pian. Toista on nuorten, jotka ovat tänä päivänä alle 30-vuotiaita. Heidän on oman tulevaisuutensa tähden ajateltava nenäänsä pidemmälle. He tietävät, että jos halutaan saavuttaa rauha, on oltava valmiita tekemään uhrauksia sen puolesta. »Kalkkipäät» on saatava pois jarruttamasta päätöksenteossa. Uudelle sukupolvelle on annettava tilaisuus yrittää. Ehkä se onnistuu luomaan edellytykset rauhalle. Sillä varmaa on, ettei tämä sukupolvi voi ainakaan huonommin onnistua kuin isät ennen.

tee hyvä joulu

**Tavaratalon
valikoimista
mieluisat
lahjahankin-
nat tänäkin
jouluna.**

*Jällelleen luoksemme
joulu saa, kaikki
kaivaten odottaa, juhiaa
hetkiä lapsien ja kultaa
sydänten*

**TAVARATALO
SOMERMAA**

Kuivamaito Oy

SOMERO — NASTOLA — LAPINLAHTI —
KEMIN MAALAISKUNTA

Valmistaa maitojauheita teollisuuden
ja kotitalouden käyttöön.

Y. LEMBERG

KONE- JA AUTOKORJAAMO

PUH. 45 395

HYVÄÄ JOULUA

**Mikkolan Kukkakauppa ja
hautaustoimisto**

PUH. 45 092

Elokuvateatteri

JUKOLA

toivottaa asiakkailleen

HYVÄÄ JOULUA!

O. H. Sandberg Oy

Nappi- ja Muovitarvike- ja
Somero — Vaihde 924-45 691

Mennään bussilla Aulis Oja

Katsellessani televisiosta maanmainiota englantilaista sarjafilmiä On the buses, Mennään bussilla, mieleeni on moneen kertaan juolahtanut muistella Someron Joulun palstoilla entisaikaisia linja-automatkojani reitillä Somero—Kuusjoki—Salo. Ja kun viime juhannuspäivänä ties kuinka monennen kerran jouduin Someron Linja Oy:n autoon samalle reitille, päätin lopultakin ryhtyä sanoista tekoihin. Tässäpä siis esittelen muutamia välähdyksiä kauan sitten tekemistäni matkoista linjanne autoilla.

Kulkiessani vuosina 1920—1928 Turun lyseota käydessäni Salon ja Kuusjoen välillä tavallisin kulkuneuvo tietenkin oli isän hevonen rekineen tai kärryineen, mutta jos joskus yllättäen tuli lupapäivä lauantaiksi taikka maanantaiksi, menin syksyin keväin tätini tykö Salon Perttelintulliin ja lainasin häneltä polkupyörän; jos taas oli talvi ja rekikeli, otin Turusta mukaani sukset, joilla tuo Salon ja Kuusjoen välinen paripeninkulmainen taival katkesi käden käänteessä. Nämä matkat olivat ilmaisia, mutta joskus sattui niinkin, että taskussa oli ylimääräinen kymppi, jonka menomatalla haaskasin linja-autoon autuaasti luottaen siihen, että kotona saisin toisen kympin paluumatkaa varten. Turun yliopistossa vuosina 1928—1931 opiskellessani ja sen jälkeen Turussa muihin rientoihin osallistuessani sen sijaan luontainen laiskuus voitti, joten hevoskyyti sekä pyörä- ja suksimatkat jäivät vähemmälle ja linja-autokyyti tuli etusijalle.

Linja-auto, jota noilla matkoillani käytin, oli alussa tavallisimmin Kustaa Korvenojan ja Uno Isotalon »Valko», joka vajaan tunnin puksutteli Salosta Kuusjoelle ja jatkoi sen jälkeen Talvisillalle, ettei ihan Joensuuun saakka. Ennen ylioppilaaksi tuloani sain sentään jo matkustaa Lauri Suutelan uudenlaisella kupeevaunulla — Korvenojan ja Isotalon auto oli ollut vain pressulla katettu avoin kuorma-auto, jossa vanhempi väki väitti korvansa menevän lukkoon kamalan traakin tähden. Suutelan linja-auto oli punaiseksi maalattu, joten hänen mainoslauseensa »Kannattakaa Suutelan punaisia pusseja» oli vielä osuvampi kuin nyky-alkaisen biologisen pesuaineen mainokset.

Vaikka meillä Kuusjoellakin oli omat liikennöitsijämme, ensin Ojala ja sitten Vainio, Turun ja Salon välillä kulkenneiden junien silloisiin aikatauluihin sopi paremmin Someron linja. Niinpä siis sillä tulinkin useimmiten matkustaneeksi. Kerron nyt muutamia mitättömiä tarinoita siitä, mitä automatkalla minun mukana ollessani tapahtui.

Historiantutkijana saanen kuitenkin aluksi esitellä erään asiakirjan, joka on jäänyt silloisen

»Koululaisen muistikirjan» väliin ja kuuluu seuraavasti: »Poikani Aulis Oja, joka eilisen lupapäivän takia kävi kotonaan, joutui tänään olemaan muutaman tunnin poissa koulusta sen takia, että linja-auto, joka tavallisesti lähtee täältä puoli 7 aamulla, olikin Salon markkinain takia lähtenyt tänään tuntia aikaisemmin, jotenka Aulis asiata tietämättä jäi siltä pois. Kuusjoella lokakuun 4 päivänä 1927. A. F. Oja.» Taidatkos sen selkiämmin sanoa! Vuonna 1927 Salon markkinat siis olivat vielä sellainen tapahtuma, että sen edessä linja-autojenkin aikataulun oli pakko »liukua» tai »kellua», niin kuin meidän päivinämmme sanotaan.

Jostakin syystä kouluaikeiset muistikuvat perin harvinaisista linja-automatkoistani ovat niin hämärtyneet, ettei niistä kannata tässä yhteydessä puhua. Niinpä aloitankin vuodesta 1930, jolloin ensimmäistä kertaa matkustin Someron Linjalla Kuusjoelta Somerolle tutkiakseni Someron kirkonarkiston aarteita. Oli joulukuu ja tie perin iljankoinen. Aluksi kakkari meni hyvin, mutta Häntälän alamaessa luulin viimeisen päivän tulleen. Muistatthan kaikki somerolaiset tuon lankaikkisen Häntälän krotin ja sen mutkikkaan maantien. No niin, alas sentään päästiin senaikaisilla kesärenkailla jotenkuten liukuen ja liiraten. Mutta ylösmeno, se oli vielä toivottomampaa. Ensin kakkari matkustavaiset, meitä taisi olla pari häntäläläistä ja pari talvisillalaista ja minä, yritimme lykätä bussia ylämäkeen, mutta siunassimme itsemme, kun pääsimme alta pois auton väkisin kinnin liukuessa taaksepäin aina sillalle saakka. Kuljettaja sentään hallitsi ajokkinsa ja tyytyi vain hiukan tönäisemään sillankaidetta. Toinen Häntälän isännistä kiipesi oman kotimäkensä ylös ojaan myöten, toi hetken päästä paikalle parivaljakonsa kakkula-aisoineen ja pani valakat vetämään auton ylös jyrkkää ja mutkallista mäkeä Häntälän kylänmäelle saakka. Iskivät siinä valkeata valakoitten hokit, mutta työ tuli kumminkin tehdyksi. Muistan, kuinka asianomainen isäntä kiroi ja vannoi, ettei hän ikimaailmassa enää toista kertaa lähde liukkaalla keliällä Suutelan punaisilla pusseilla — vaikka Suutela oli-kin jo Atlantin takana ja pussien väri vaihtunut — Saloon, vaan menee sinne yksinensä Puttensa kanssa, Putten, joka ilman lykkäämistä tuo hänet kotiin Häntälään, vaikka hän olisi kuinka jumalatoman juovuksissa. No, Häntälän isännistä päästyä matka jatkui Talvisillalle ja pelkäsin Talvisillan ahteessa käyvän juuri samoin. Mutta eipä käynyt-kään. Talvisillan ahteet oli jo ennen pakkasla päällystetty oljilla ja kuusenhaailla, joten auto meni alamäen ja sitten ylämäen kuin suvelle vain.

Joulu juhlista jaloin

Frans Tuominen

Suurimmat jouluvalmistelut piti entisaikaan olla tehtyinä jo Tuomaan päivään mennessä: makkarat vartaissa ja jouluolut käymässä. Tuomaan päivänä leivottiin iso joululeipä: ikivanhan tavan mukaan leivän päälle pantiin kolme tähtää entiden ottoa varten. Ensimmäinen tähti merkitsi aikasta kylvöä, toinen normaalia ja kolmas myöhäistä. Kun leipä otettiin uunista ulos, niin eniten palanut tähti merkitsi ajankohtaa, jolloin tou'on teko onnistui parhaiten.

Joulu oli myös vainajien juhla. Jouluna manalle menneet tulivat kylällemään entisiin asuinsijoihin, ja siksi annettiin ruuan olla pöydällä yölläkin: saivat kuolleetkin murkinoida. Vaikka kelpasipa yöllinen aterialle elävillekin. Sitä todistaa renkipojan huokaus: tulis joului, että saisi yölläkin syödä! — Kovin köyhässä talossa tilanne oli toinen. Sitä kuvaa mökin miehen lausahdus: Joulu kuin joulu — tuopas akka toinenkin silakka.

Entisaikaan kunnon emäntä jätti jouluna tuopillisen olutta kotitontun juotavaksi. Tonttu ei ollut nykyisen joulupukkimme »siivellä eläjä», vaan varsin tiukkailmeinen haltija, joka saattoi aiheuttaa talonväelle, sadolle ja karjalle monenmoista harmia, jos jäi ilman olutta.

Toisiaan vihaavat naapurit kantoivat kaunaa myös jouluyönä. He koettivat salaa päästä vihamiehensä navettaan lehmä lypsämään. Uskottiin, että ne lehmät, joita jouluyönä lypsettiin, antaisivat kesällä vain vähän maitoa. Tämä yöhiippailu ei

kuulunut pelkästään joulunviettoon, vaan monilla paikkakunnilla lypsytoimitus uudistettiin pääsiäisenä.

Jouluun on kuulunut myös lemmeleikkeihin liittyviä tapoja ja sanontoja: mieluummin kesän lehmättä kuin joulun akatta; ennen kesän viinatta kuin joulun akatta. Viinasta saatiin vauhtia: »tropsi» antoi lapsenlykkyäkin. Muistan vanhan sananparren: mitä jouluna pahnolla tehdään, se Mikon aikaan saadaan. Jos talossa oli miesväestä pulaa, pantiin jouluna uuniin halkaisemattomia puita: poikalapsi tilauksessa!

Joulusaunassa paiskattiin kiukaalle ensiksi tuopillinen olutta, jotta ohra kasvaisi hyvin ja tulisi seuraavaksikin jouluksi kaljan aineksia. Saunassa piti olla hissukseen, muuten kirout iskisivät joulun jälkeen. Jos kylpijä lorvaili saunassa liian kauan, vesi muuttui vereksi ja se oli huono enne. Saunasta tultua piti olla jotain uutta vaatetta ylle pantavaksi. Mutta hiuksia ei saanut missään nimessä kammata: täällä piti olla joulurauha.

Jouluyönä ei entisaikaan paljon nukkumaan joudettu, olihan ihmisillä monenlaista puuhaa. Syötiin, leikittiin, heitettiin kuperkeikkaa, kerrottiin tarinoita. Sanalla sanoen: oli »fiilinkiä». Eipä ihme, että joulun mentyä entinen renki huokaisi hakeasti: »Olipa vuodessa seitsemän joulua ja jokainen kestäis seitsemän viikkoa, niin kelpais sitä renkinäkin olla: ei tarvittis paljon töitä tehdä, mitä nyt vähän aattona puita pilkkois.»

ETELÄ-SOMERON, HÄNTÄLÄN,
SOMERNIEMEN ja SOMERON

OSUUSPANKIT

HYVÄÄ JOULUA ja
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

NURMEN SAHA JA MYLLY

Somerniemi — puh. 42 958

HYVÄÄ JOULUA ja
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA
toivottaa

SOMERON KUKKASITOMO

Om. Liisa Roos, puh. 45 562

**Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta
Toivottaa**

K-MAATALOUSPISTE
-SÄÄSTÖVALINTA
EERO KOSKI 45 393

Maistuva iltapala

Lihapiirakka ja nakit

mausteiden kera tai ilman

Se on hyvää

KIOSKIKOLMIO

Jukolantie ja Vanhatie

TILITOIMISTO

EKONOMIA

hoitaa maatalous- ja liikekirjanpidot, tilinpäätökset sekä veroilmoitukset asiantuntemuksella.

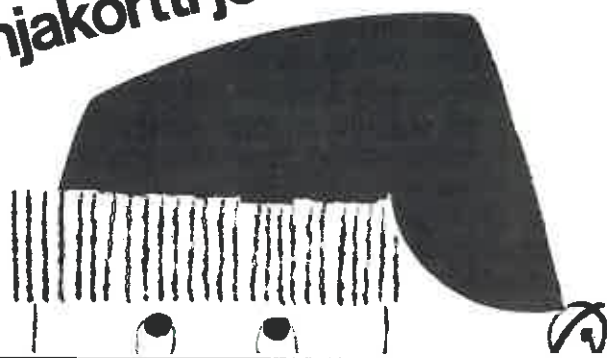
yhteys ekon. KALLE ÄLLI

Puh. 45 183 klo 9–11

Arava-talo Kaislanrannantie

Tietenkin KOP:n
lahjakortti joulukansiossa

KANSALLIS-OSAKE-PANKKI

PUHELIN 45 571 VAIHDE

HAUSKAA JOULUA
ASIAKKAILLE

TORKKOLA KY

HYVÄÄ JOULUA
TOIVOTTAA

T:mi Kuisma

KOHO- ja OFFSET-
Somerpaino
Somero ☎ 45 566

**Somero-Seura
kiittää
kaikkia ilmoittajia
ja avustajia sekä
toivottaa
Rauhallista Joulua
kaikille lukijoilleen.**

Nuoruuteni joulupuut

Esko Rosenlund

Ethän hämmästyne, hyvä lukija, vaikka otsikossa on eräänlainen muistelmien maku. En aio tarjota sinulle mitään tarisyttävää kokemusta ihmeellisestä joulutapahtumasta. En sellaista, jossa ison kartanon hyvä haltija ojentaa ilosta ja odotuksesta vapisevalle lapsilaumalle häikäisevän joulupuun alla ihmelahjan: tikkunekun ja omenan.

Elettiin niitä 30-luvun pula-aikoja. Pispalassa se tunnettiin liiankin kanssa. Työtä ei ollut, rahaa vielä vähemmän; yhteiskunta oli köyhyyttä kohtaan nyreä. Joten yhteenlaskun mukaan saatiin sellainen olotila, jota en toivo kenenkään kokevan ja josta joku oikea kirjailija sanoisi: »Joulun lähestyessä vanhemmat kyynelsilmien seurasivat lasten ilosilmäistä odotusta, joka kuitenkin vaihtuisi valheeksi.»

Ei niitä kyneleitä kuitenkaan näytetty, vaikka jokunen salaa joskus leipäpuuroon putollikin. Muuten — tämä leipäpuuro on hieno juttu, ja halpa. Paremminkin pärjääviltä kuivui hyvää ja maukasta ruisleipää. Jos osasi olla tarkkana ja tiesi sekä kehäsi käydä niitä pyytelemässä, jaksot varmasti paremminkin kuin näillä nykyajan kaiken karvaisilla hiutaleilla. Niin — ja tämän »leipäressun» voimalla joulukin lähestyi.

Poikkean vähän sivuun ja muistelen miten siihen aikaan pienet koulupojat yrittivät voimilensa mukaan kaikenlaista ansaintaa sekä kesällä että talvella. Tapoja oli sen mukaan kuin mielikuvitus keksi.

Kaupungin kaatopaikat koluttiin tarkoin. Sieltä löytyi paljon arvokasta tavaraa. Oli romurautaa, lumppuja ja pulloja, jotka romukauppias osti — meiltä kakaroilta tietysti alihintaan, vaikka olimmekin oppineet tarpeellisen hintatietouden.

Ikääntyneet virkarouvat antoivat mielellään klapihommansa poikien hoideltaviksi, tekivät näet huolellisempaa ja halvempaa työtä. Asioilla juokseminen oli myös haluttua. Talvella luotiin lunta hartiavoimin, jotta rouvat pääsivät ulkona sijaitsevaan huusiin hädän yllättäessä.

Kollikolta siis saatiin, vähänlaisesti mielestäni kylläkin. Koska noudatettiin solidaarista palkkapoliittikkaa, niin suurin osa näistä valvojen ansaituista pennosista luovutettiin perheen yhteiseen käyttöön. Ja tarpeen ne varmasti olivat.

Lähestyttiin siis joulua. Olin haaveillut antavani äidille pienen rahalahjan aattoamuna, koska tiesin hänen olevan suuresti sen tarpeessa: ruoka-kaappikin oli tyhjä.

Mutta mistä annat: kaatopaikat olivat jäässä ja

luntakin sen verran vähän, ettei lumenluojia tarvittu. Rouvilla oli omat joulukiireensä, eikä heitä erityisemmin kiinnostaneet pienten poikien huolet.

Joulukuusien kotiin kanto tuli melkein heti mieleeni. Samana aamuna saatiin joulutodistukset koulusta. Opinahjosta päästyäni kipaissain kaupunkiin. Pyynikin torin vieressä sijaitsi siihen aikaan ns. Heinätori, jossa myytiin pääasiassa maataloustuotteita ja joulun aikaan myöskin kuusia.

Vähän oli kuusikauppiaita, mutta elköhän jo huomenissa olisi tori täynnä: aattoon on parin päivän matka, joten tulen huomenna uudestaan, mietin.

Aamusella näkyi jo kauas, miten torille oli kasvanut kokonainen kuusimetsikkö. Kiertelin kauppiaiden ympärillä, mutta ostajia näkyi vain muutamia ja nekin riskejä miehiä, jotka eivät takuulla kantamisiansa pikkupojalle rahasta luovuttaisi.

Ennen puoltapäivää kaupanteko alkoi vilkastua ja sain pari kuusta kannettavaksi. Opin hakemaan varakkaan näköisen ostajan, jonka ympärillä sitten pyöriskeilin odotellessa tilanteen kehittymistä. Kohteliaasti sitten tiedustelin mahdollista kantomistarvetta. Usein tärppäsi, vaikkakin epäiltiin voimiani.

Huomenna on siis aatto, mietiskelin vilpottaessani kohti kotia seuraavana iltana. Villatumpussani killisi miellyttävästi nikkeli monenkokoisena lanttina sekä kainalossani jonkinlainen kuusen tapainen, jonka olin saanut erältä tutulta isännältä.

Tunsin eräänlaista omistamisen riemua, niin suurta kai myöhemmin ei riemu ole ollutkaan. Oli rahaa ja kuusi. Matkalla tuli mieleen monia asioita, kaikenlaisia kuvitelmia. Mietin äidin iloa, kun hän saa rahat, mutta sitten se »syvyyden enkeli» taisi pistää häntänsä hellumaan, koska huomasin ajattelevani mahdollisuutta jättää muutaman kolikon unohduksiin toiseen tumppuun. Silinä se klusasi niin kovasti, että raha alkoi jo muuttua kokonaiseksi markaksi, ellei enemmäksi.

Aattoiltana, kun olimme syöneet, jäi ajatus riippumaan kalleen tapahtuneeseen. Äiti oli saanut kolikkonsa lyhentämättöminä. Laskin tuoksu leijui huoneessa ja sekoittui kynttilän imelään hajuun. Ei johtunut minusta, että kaikki tuntui hyvältä ja onnistuneelta. Mutta sittenkin tunsin jotain, mitä en voi sanoa kertoa. Olin antanut vähän, olin tuntenut antamisen ilon. Silmien rakoillessa kohti lepatavaa kynttilän liekkiä tuntui kuin ympärilläni olisi leijunut oikea joulun tuntu.

Vaeltajat

Hämärä aamu.
Lumen peittämät polut.
Kointähden kirkas silmä
aamutaivaalla.
Kynttilöiden elävät liekit
juhlaivaloina ikkunoissa.
Vaeltajat tiellä,
kaikilla suunta sama.

Vastaan tulvahtaa
lämpö ja valo.
Penkit täyttyvät.
Totuuden etsijöitä.
Epäilijöitä.
Taakkojen kantajia.
Turhautuneita.
"Herramme Kristus teille nyt..."
Virsi tempaa mukaansa.
Humisten kohoaa sävelaalto
kohti kupolia, kuin uhrisavu
Korkeimman istuimen eteen.

Kaarilamppujen valo
alttarimaalauksen yllä.
Maria hennon kuulas,
Joosef karski, työn karaisema.
Kullanhohtoislta oljilta
ojentuu pieni käsi
kohti kuulijaa
— että teillä rauha olisi —

Ester Ahokainen

HYVÄÄ JOULUA toivottavat asiakkailleen PAPERI JA KÄSITYÖ L. YLITALO PUUTAVARALIIKE V. YLITALO	Rauhallista JOULUA SOMERON K-Valinta
Someron Autokoulu KOP:N TALO — PUH. 45 440	HYVÄÄ JOULUA JA UUTTA VUOTTA TOIVOTTA naisten asusteiden erikoisliike Sometar KOP:n liiketalo
J A A T I L A N A U T O K O R J A A M O puh. 45 407 Suorittaa kaikkia autoalan korjaus- ja maalaustöitä	HYVÄÄ JOULUA toivottaa valtuutettu ASKO-myyjä Someron Huonekaluliike puh. 45 125
Hyvää joulua ja Onnellista Uutta Vuotta asiakkailleen toivottaa SOMERON KUPARI JA PELTI Yrjö Relander	HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTA ETELÄ-SOMERON OSUUSMEIJERI Terttilä
HYVÄÄ JOULUA ja ONNEKASTA UUTTA VUOTTA toivottaa asiakkailleen EILA SAARINEN Kenkä- ja Sukkabaari puh. 45 463	HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTA Liikennöitsijä VIENO OLLONQVIST Somero puh. 45 236
	HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTA SOMERPALA om. H. Kedonperä

TOIVOKOSKI OY

Myymläät:

- Suojoki puh. 42 757
- Terttilä " 43 452
- Myymläauto
- Viljankuivaamo
- ja mylly " 43 452

- * HYVÄÄ
- * JOULUA
- * TOIVOTTA

AUTOKORJAAMO U. VIRT

Sähkötarkastus-
laitoksen hyväksymä
radio- ja televisio-
huolto

Someron Sähkö & Kone
Puh. vaihde 45 888

HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTA

Someron Radio

Om. A. Virtanen, puh. 45 688

Tilitoimisto TORKKOLA & TORKKOLA

KOP:n talo — Puh. 45 420

Hyvää Joulua ja onnekasta Uutta Vuotta
toivottaa

Kello- ja Kihla-Aitta

K. Nyström, puh. 45 358

ILONIN YSTÄVÄLLINEN

Hotelli SOMERHOVI

Viihtyisiä tiloja perhe- sekä muita juhlatilaisuuksia varten.

Perinteellinen Pikujoulujuhlien pitopaikka
TANSSIAISET joka TORSTAI ja LAUANTAI
Mannermainen baari KULTAINEN LYHTY, avoinna joka päivä klo 10.00—1.00

Suur-Someron keskeinen suosittu kohtaustapaikka
Väritelevisio TERVETULOA!

Joulumarkkinat — kirjamarkkinat

Someron Kirjakauppa

SILMÄLASIEN ERIKOISLIKE

Someron Optiikka

puh. 45 567

HYVÄÄ
JOULUA
TOIVOTTA

SOMERON KELLO JA KULTA

puh. 45 120

HYVÄÄ JOULUA
TOIVOTTA

Kampaamo LEENA LAINE

puh. 45 164

Heinillä härkien kaukalon Pekka Eskelinen

Meldän Vapahtajamme Jeesuksen Kristuksen syntymä ei ollut mikään erillinen ja odottamaton tapahtuma maailmanhistoriassa, vaan jotain sellaista, jolla on maailmanhistoriassa aivan ratkaiseva merkitys ja jota tiedettiin odottaa. Juutalaiset odottivat Messiaasta hyvin voimakkaasti noihin aikoihin. Juutalaisten messiasintoivo tunnettiin myös muualla maailmassa, missä vain oli juutalaista asutusta. Kertoohan jo Vanha testamentti paljon Messiaasta.

Jo kohta syntiinlankeemuksen jälkeen Jumala antoi ihmisille lupauksen »valmon siemenestä, joka on polkeva rikki käärmeen päin» (1. Moos. 3:15). Aabrahamin ja Israelin kansan Jumala valitsi, jotta olisi kansa, josta luvattu Vapahtaja voisi syntyä. Sanoihan Hän Aabrahamille: »Sinun siemenessäsi tulevat siunatuiksi kaikki kansakunnat maan päällä» (1. Moos. 22:18, vrt. Gal. 3:16). Messias oli syntyvä Juudan sukukunnasta (1. Moos. 49:10), oleva Daavidin jälkeläinen (1. Aik. 17:11—14) ja syntyvä Beethemissä (Miika 5:1). Hän oli kärsimisellään ja kuolemallaan sovittava kansan-

sa synnit (Jes. 53). Olipa Hänen tulonsa ajankohtakin kirjoitettu. Hän oli esiintynyt 490 vuotta sen jälkeen kun Jerusalemin rakennettiin jälleen Baabelin pakkosiirtolaisuuden jälkeen (Dan. 9:24, 25). Häntä siis tiedettiin odottaa, ja juutalaisten messiasodotus olikin usein suorastaan kiihkeä. Esiintyi useita juutalaisia, jotka julistautuivat Messiaaksi ja salivat kansanjoukkoja ympärilleen. Koska Palestiina oli tuolloin Rooman maailmanvallan miehittäjä, ajateltiin Messiaan vapauttavan juutalaiset ensin Rooman vallan alaisuudesta. Niinpä monet messiaspyrkijät nostattivatkin kapinayrityksiä, jotka kukistettiin verisesti (ks. Ap.t. 5:34—39).

Myös Kaksoisvirtainmaassa juutalaisten messiasintoivo tunnettiin jo vanhastaan. Olihan siellä Baabelin pakkosiirtolaisuuden ajasta lähtien ollut vankka juutalaisasutus. Kaksoisvirtainmaassa astrologian harrastus oli hyvin yleistä, ja Jumala käytti tätä hyväkseen ilmoittaessaan Vapahtajan syntymästä. Beetlehemin tähti lienee ollut Jupiterin ja Saturnuksen yhteen liittyminen Kalan tähtikuviossa v. 7 eKr. Jupiter oli kuningastähti, Saturnus oli juutalaisten tähti ja Kalan tähtikuvio merkitsi Välimeren maita. Varmasti monet Kaksoisvirtainmaan oppineet hätkähtivät havaitessaan tämän ilmiön tähtitaivaalla ja lähtivät ottamaan selvää asiasta. Tietenkin he menivät ensin Herodeksen palatsiin, koska he arvelivat, että juutalaisten kuningas löytyisi sieltä. Mutta siinä he erehtyivät.

Luvattu juutalaisten Kuningas ja maailman Vapahtaja ei syntynyt palatsissa, vaan eräällä Beetlehemin karjasuojaissa keskellä kärsivää maailmaa, turvattomuutta ja rauhattomuutta. Hetki oli kaikkea muuta kuin juhallinen. Kuitenkin taivaan enkelit ylistivät Jumalaa ja julistivat joulurauhaa. Sen saivat kuulla Beetlehemin kedon paimenet, jotka olivat arkiaskareissaan.

Jospa mekin tänä jouluna muistaisimme, että Jeesus syntyi, ei palatsiin vaan karjasuojaan ahdistavissa olosuhteissa, jotta emme liikaa arvostaisi ulkonaista hyvinvointia emmekä väheksyisi ulkonaisesti puutteellaisia. Jospa rikas armahtaisi köyhää ja köyhä luopuisi katkeruudestaan rikasta kohtaan. Jeesus ei ollut poliittinen vapauttaja, vaan Sovittaja, joka voi ja tahtoo vapauttaa meidät synnin vallasta. Jospa Seimen Lapsi saisi tänä jouluna enemmän tilaa meidän sydämissämme. Me voimme saada todellisen joulurauhan vain syntien anteeksisaamisen kautta. Kun jumalasuhde on kunnossa, meillä on todella aito joulurauha.

Toivotan kaikille Someron Joulun lukijoille joulurauhaa.

Sisällys

Reino Toikka	SOMERON »PYKÄYSPUUHAT».....	2
Pekka Eskelinen	HEINILLÄ HÄRKIEN KAUKALON.....	5
Ester Ahokainen	VAELTAJAT.....	6
Esko Rosenlund	NUORUUTENI JOULUPUUT.....	7
Frans Tuominen	JOULU JUHLISTA JALOIIN.....	8
Aulis Oja	MENNÄÄN BUSSILLA.....	9
Arvo Saura	SALOLAINE HALUNKKI.....	10
K. O. Laine	HOSSOJAN ERKKI — TIETAJÄ.....	11
Kirsti Laurila	FORSSAN LIKAT JA POJAT.....	11
Ella Matilainen	SEURAMUISTOJA.....	12
Pekka Salminen	VAAROISSA VARJELEVA UHRIKIRKKO.....	13
Rauha Määttänen	ISOÄIDIN TESTAMENTTI.....	17
Jukka Penttilä	KUOROLAULUN VAIHEITA.....	18
Osmo Rekolainen	50-VUOTISTAITEILIJAJUHLA.....	19
Matti Vaurola	JA KOLMAS KERTA!.....	20
Kalle Lukumies	RAIVAUSTA JA EDISTYSTÄ.....	21
Eero Järvinen	RIISTAMIEHET.....	22
Hannu Valtaharju	RALLI SE ON MINUN RATTONI.....	23
Pekka Taipale	VANHAKIN NYT NUORTUU.....	24
Marja Rauhaniemi	»MIKÄ SINUSTA ISONA TULEE?».....	25
Kuva-aukeama	SOMERO-SEURAN KESÄ 1971.....	26
Jussi Suhonen	HERRA PETTERIN SEIKKAILUT.....	28
Voitto Ollonqvist	KASKISAVUJA.....	28
Tapio Horila	SOMERON MUSEON LUHTI.....	29
Kaarina Pollari	JOENSUUN TIATA PITKI JA POIKI.....	32
Kalevi Salminen	ILLALLA OPISTOON!.....	35
Bruno Aalto	KERKOLAN KOULUMESTARI.....	36
Kristiina Pelto-Timperi	MOSKOVA 1971: HEINÄKUUN.....	38
Anni Polva	LEMMEN TAIVAS PILVESSÄ.....	40
Timo Kouri	VALKOINEN YLÄLUOKKA.....	42
Markku Nurmi	MAAILMANRAUHAN MAHDOLLISUUDET.....	43

HYVÄÄ JOULUA
toivottaa
**HANTALÄN
OSUUSMEIJERI**
puh. 43 668

SOMERON PIKA-PESU

KOP:n liiketalo — PUH. 45 722

KEMIALLISTA- JA VALKOPESUA

Sähkötöitä — Vesilaitteita —
Alfa-Laval lypsykoneita
ERKKI OJALA
Puh. 45 339

Hyvää Joulua toivottaa
**KENKÄKAUPPA
V. PELTOMÄKI**
puh. 45 075
Kenkiä — laukkuja — käsineitä — sukkia

HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTAAN

KUKKAKESKUS
PUH. 45 385 ja 45 293

HYVÄÄ JOULUA
asiakkailleen toivottaa
Lasten Asuste
Somero ja Salo

**Hämeen-Uuden-
maan keskinäinen
VAKUUTUSYHDISTYS**

Someron Seudun Palovakuutusyhdistyksen ja
Pusulan Palovakuutusyhdistyksen toiminnan jat-
kajana

KIITTÄÄ kaikkia asiakkaitaan ja liikeutta-
viaan hyvästä ja luottamuksellisesta
yhteistyöstä

TOIVOTTAAN kaikille alueen asukkaille
RAUHALLISTA JOULUA ja
MENESTYKSELLISTÄ
UUTTA VUOTTA

PALVELEE parantunein edellytyksin kotiseudun
omaisuuden turvaamiseksi

YHDISTYSVAKUUTUKSELLA PIDÄT OMASI

Kotiseudun uutiset kertoo Teille

SOMERO-lehti

V. Riikosen Peltisepänliike Oy
PUH. 45 247

Suorittaa alaan kuuluvia töitä urakalla ja
laskuun

HYVÄÄ JOULUA!

HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA toivottaa
Härmän Kauppa
puh. 45 404

Hyvää
Joulua
ja

Onnellista Uutta Vuotta

Someron
SÄÄSTÖPANKKI

PÄTEVÄÄ PALVELUA TILI- JA
VEROASIOISSA
ATK-palveluja

**SOMERON
TILITOIMISTO OY**
puh. 45 224

Kiittäen tuloksellisesta yhteistyöstä vuoden
1971 aikana toivotamme kaikille
asiakkaillemme

**Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta**

HANKKIJÄ
Someron palvelukeskus

Toivotamme asiakkaillemme

HYVÄÄ JOULUA

Valokuvaamo SOMERFOTO

Yhdysliikenne Oy
tarjoaa

— viihtyisiä matkoja — hyvää asiakaspalvelua —
— nykyaikaisia linja-autoja tilausajoihin
PUHELIMET: LOPPI 40 120, SOMERO 45 230
LAHTI 52 112

SUUR-PUKIMO NORVA
AINA MUODIN KÄRJESSÄ

Salo, Helsingintie 2

Someron Joulu

1971

TOIMITUSKUNTA:

PÄÄTOIMITTAJA *Pekka Salminen*
TOIMITUSSIHTEERI *Kyllikki Kujanpää*
KUVITUS JA TAITTO *Tuula Parikka*
KANSI *Heikki Horila*

KUSTANTAJA
SOMERO-SEURA

Someron ”pykäyspuuhat”

Reino Toikka

Someron tilakoot olivat aikanaan suuria, ja tämän johdosta asutuslait huomattavasti lisäsivät tilojen lukumäärää ja tätä kautta rakennustoimintaa. Siirtoväkeä ja rintamasotilaita asutettaessa 1940-luvulla muodostettiin huomattava määrä maanviljelystiloja ja asuntotontteja, jotka käytännöllisesti katsoen olivat rakentamattomia. Kun asunnoista oli kova puute, niin tilojen rakentaminen aloitti vilkkaan rakennuskauden.

Tuolloin pystytetyt asuintalot olivat tuota tuttua puolitoistakerroksista tyyppiä, joka varsinkaan avoimelle pellolle sijoitettuna ei luonut esteettistä näkymää. Silloin oli puute kaikista rakennustarvikkeista puuta lukuun ottamatta. Mainitulla rakennustavalla saatiin suhteellisen pienen perustus- ja kattomateriaalin avulla runsaasti asuintilaa ja kun lämmityslaitteet, uunit, oli sijoitettu yhden hormiston ympärille, oli ratkaisu taloudellisesti edullinen.

Vilkas rakennustoiminta innosti liikemiehiä kauppojen ja myymälöiden perustamiseen. Myös koulujen rakentaminen vilkastui. Kouluja perustettiin osittain kulmakuntien asukkaiden tarmokkuuden takia melko pienenkin oppilasmäärän varaan, niin että 50-luvun alkupuolella oli kansakoulu melkein joka kylässä: vain aniharvat oppilaat joutuivat kulkemaan pitkiä koulumatkoja.

Viimeksi kulunut vuosikymmen on rakentamisessa ollut käännteentekevä. 60-luvulla saatiin Someron keskustan rakennuskaava ja rakennusjärjestys, jotka ovat luoneet edellytykset rakennustoiminnan edelleen kehittymiselle. Julkisesta rakennustoiminnasta voidaan mainita valtion virastotalon saaminen kuntaan, kansalaiskoulun laajennus, keskuskansakoulun rakentaminen ja yhteiskoulun laajentaminen. Erikoisesti on syytä mainita kuluneella vuosikymmenellä alkanut teollisuushallien pystyttäminen. Käännös on ollut ehkä merkittävin asuntorakennustuotannossa: kerrostalojen ja rivitalojen rakentaminen alkoi Somerolla 1960-luvulla. Valmistuneita kerrostaloja on yhteensä seitsemän: tämän vuoden aikana kannetaan huonekalut vielä kahteen »pilvenpiirtäjään».

Vesihuolto on auttanut keskustan kehitystä. Viemäriverkoston rakentaminen aloitettiin jo parikymmentä vuotta sitten ja verkostoa on vuosittain laajennettu. Someron Vesihuolto Oy aloitti v. 1964 käyttöveden jakelun.

Kunnan tulevista rakennushankkeista on mainittava sairaalan laajennus ja jätevesien puhdistuslaitos. Kunnan virastotalon hankkiminen on ollut myös esillä, mutta sen toteuttaminen on saanut välstä välttämättömämpien rakennuskohteiden tieltä. Uimahallin rakennussuunnitelmat ovat valmistuneet ja rakennuspuuhiin päästään pian. Asuinrakennusten harjakaisia on luvassa, sillä kahden ensi vuonna valmistuvan kerrostalon piirustukset ovat rakentajalla. Vanhusten vuokratervitalon »pykäminen» on aloitettu ja tupaantullaisia vietetään 1972.

Rakennustoiminnan vilkkautta pidetään palkkakunnan kehityksen merkinä. Someron kehitys on ollut suotuisaa ja tulevaisuuden näkymät ovat valoisat. Kun nyt vielä valmiina ovat rakennussuunnitelmat toteutetaan, niin Somero pystyy tarjoamaan kuntalaisilleen palveluja, joille nykyisin annetaan arvoa ja jotka tekevät elämisen miellyttäväksi ja turvatuksi.

*toivotamme kaikille
jäsenillemme ja asiakkaillemme
Hyvää Joulua*

E ORAS

Sommeron Foulu

1971